

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLAR VE KARDEŞLERİNDE
KAYGI, BİLİŞSEL DUYGU DÜZENLEME
VE ÖZ YETERLİLİĞİN KARŞILAŞTIRILMASI**

İLKNUR DEMİRTAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LEFKOŞA

2019

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLAR VE KARDEŞLERİNDE KAYGI, BİLİŞSEL DUYGU DÜZENLEME VE ÖZ YETERLİLİĞİN KARŞILAŞTIRILMASI

İLKNUR DEMİRTAŞ

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
DR. HANDE ÇELİKAY SÖYLER

LEFKOŞA
2019

KABUL VE ONAY

İlknur DEMİRTAŞ tarafından hazırlanan “Üstün Yetenekli Çocuklar ve Kardeşlerinde Kaygı, Bilişsel Duygu Düzenleme ve Öz- yeterliliğin Karşılaştırılması” başlıklı bu çalışma,/...../..... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans / Doktora / Sanatta Yeterlik Tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

.....
Ünvan Ad Soyad (Danışman)

.....
Ünvan Ad Soyad (Başkan)
Üniversite Adı
Fakülte ve Bölüm Adı

.....
Ünvan Ad Soyad
Üniversite Adı
Fakülte ve Bölüm Adı

.....
Ünvan Ad Soyad
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin, tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim. Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Yakın Doğu Üniversitesinde erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin iki (2) yıl süre ile erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde tezimin tamamı erişime açılabilir.

Tarih

İmza

İlknur DEMİRTAŞ

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında rahatlıkla ulaşabildiğim, bilgi ve deneyimleriyle yol gösteren danışman hocam Dr. Hande ÇELİKAY SÖYLER'e,

süreçte kendisinden çaldığım zamanlara sabır gösterip, çalışmalarımda motive eden oğlum Mert ÖZBAY ile emeğini esirgemeyip destek olan arkadaşım Ezgi DENİZEL GÜVEN'e ve anketlerin uygulama süreci ile tez yazım aşamasında büyük yardımları olan tüm arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

ÖZ

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLAR VE KARDEŞLERİNDE KAYGI, BİLİŞSEL DUYGU DÜZENLEME VE ÖZ YETERLİLİĞİN KARŞILAŞTIRILMASI

Üstün yetenekli tanısı almak, bireyin kendisini diğerlerinden ve ailenin diğer üyelerinden farklı hissetmesine ya da ailenin içinde farklı davranılması gibi durumlar yaşamasına neden olabilmektedir. Yaşanılan bu durumlar kardeş ilişkilerini etkileyecektir. Bu çalışmanın temel amacı, üstün yetenek tanısı almış bireyler ile onların üstün yetenek tanısı almamış kardeşleri arasında, durumluk ve sürekli kaygı, öz yeterlilik ve bilişsel duygu düzenleme stratejilerinde anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmektir. Öğrencilerin sahip oldukları kaygı düzeyleri, öz yeterlilik düzeyleri ve bilişsel duygu düzenleme düzeyleri, sınıf, cinsiyet ve aile yapısı (eğitim düzeyi-medeni durum) açısından ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemi 2018-2019 eğitim öğretim yılında İzmir ili Çiğli-Karşıyaka Aydoğan Yağcı Bilim Sanat Merkezi ve Şehit Ömer Halisdemir Bilim Sanat Eğitim Merkezi'nde kayıtlı, zeka testleri sonucu ile toplam IQ 130 ve üstü puan ile özel (üstün) yetenek tanısı almış 40 birey ve onların üstün yetenek tanısı almamış kardeşlerinden 12-18 yaş arasındaki, farklı okullarda okuyan 40 kişi olmak üzere, toplamda 80 kişiden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Sosyo-demografik Bilgi Formu", "Durumluk ve Sürekli Kaygı Formu", "Çocuklar İçin Özyeterlilik Ölçeği" ve "Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği" kullanılmıştır. Her iki grupta ölçekler ile anlamlılık incelenmiştir.

Yapılan analiz sonucunda; hem üstün yetenekli tanısı almış "BİLSEM" li grup, hem de onların tanı almamış "kardeş" lerinde; "Durumluk" ve "Sürekli Kaygı" değeri ortalama puanın üstünde görülmüştür. Ancak araştırmanın temel sorusunun cevabı olan bu iki grup arasında farklılaşma tespit edilmemiştir.

Araştırmamızın bulgularına göre, demografik özelliklerden katılımcının cinsiyeti, ebeveyn eğitim düzeyi, gelir düzeyi ile gruplar arasında farklılaşma

olmayıp, sürekli kaygı ve durumluk kaygı puanları ile 12-13 yaş kardeş grubunun 14-17 yaşa göre puan ortalaması yüksek ve aralarında anlamlı fark vardır. Katılımcıların ebeveynlerinin medeni durumu boşanmış (ayrı) olanların sürekli kaygı ortalama puanları daha yüksek ve medeni durumu birlikte olanlar arasında fark vardır. Akademik öz yeterlilik, 9-12. sınıf Bilsem’li ve de 14-17 yaş Bilsem’li grupta puan ortalamaları düşük ve gruplar arasında fark tespit edilmiştir.

Katılımcılardan kardeş olanların “sürekli kaygı” ile “durumluk kaygı” arasında pozitif yüksek, “pozitif bilişsel duygu düzenleme ve akademik -sosyal ve duygusal öz yeterlilik” puanları arasında pozitif yönde yüksek ilişki vardır. “negatif bilişsel duygu düzenleme” ile “durumluk kaygı” puanlarında orta düzey pozitif yönde ilişki vardır. Bilsem’lilerde; “Negatif bilişsel duygu düzenlemeleri” ile “akademik öz yeterlilik” puanları arasında negatif yönde yüksek ilişki, sürekli kaygı ile pozitif yönde orta düzey ilişki vardır.

Anahtar Kelimeler: Üstün yeteneklilik, Kaygı, Öz yeterlilik, Bilişsel Duygu Düzenleme,

ABSTRACT

ANXIETY IN GIFTED CHILDREN AND THEIR SIBLINGS: COMPARISON OF COGNITIVE EMOTION REGULATION WITH SELF- EFFICACY

Being identified as gifted can lead to the conclusion that the individual may feel himself/herself different from others and the other members in the family or he/she is treated differently compared to others within the family. Such occasions experienced will affect the relationships among the siblings. The fundamental objective of this study is to determine whether there is a significant difference in the state and trait anxiety, self efficacy and cognitive emotion regulation strategies of the individuals defined as gifted and of their siblings who are not defined as gifted. The levels of anxiety, self efficacy and cognitive emotion regulation were examined extensively in terms of their grade, gender and family structure (educational level-marital status).

The sampling of the study is composed of 80 individuals. Of these, 40 of them were registered in Çiğli-Karşıyaka Aydoğan Yağcı Science and Art Center and Şehit Ömer Halisdemir Science and Art Education Center during 2018 and 2019 educational year in İzmir and they got the IQ scores of 130 and over from the tests and were identified as gifted. The other 40 individuals were the siblings of these gifted students, whose ages range from 12 to 18 going to different schools. "Socio-demographic Information Form", "State and Trait Anxiety Form", "Scale of Self-efficacy for Children" and "Scale of Cognitive Emotion Regulation" were used as data collection tools in the study. In both groups, significance was examined by using the scales.

As a result of the analysis, it was observed that the score of "state anxiety" and "train anxiety" was over the mean score in both the gifted group from BİLSEM and the other group of their siblings not identified as gifted. However, no difference was observed between the two groups. According to the findings of our study, it was determined that there was no difference in the demographic features of gender, parent education level and income level of the individuals, while there was a high mean score of state and trait

anxiety and a significant difference in the sibling group aging from 12 to 13 compared to the other group, whose ages varied from 14 to 17.

It was observed that there was a highly positive relation not only between the scores of the trait and state anxiety of the siblings but also between the scores of the positive cognitive emotion regulation and academic-social and emotional self-efficacy. On the other hand, there was a moderately positive relation between the scores of negative cognitive emotion regulation and state anxiety. It was also found that for those in BİLSEM, there was a highly negative relation between the total scores of negative cognitive emotion regulation and academic self efficacy in contrast to the scores of trait anxiety having a moderately positive relation.

Keywords: Giftedness, Anxiety, Self-efficacy, Cognitive Emotion Regulation Strategies

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY

BİLDİRİM

TEŞEKKÜR	iii
ÖZ	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLO DİZİNİ	xi
ŞEKİL DİZİNİ	xiii
SİMGELER LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR	xv

1. BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Önemi	3
1.3. Araştırmanın Amacı	3
1.3.1. Alt amaçlar	3
1.4. Sınırlılıklar	4
1.5. Tanımlar	4

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. Üstün Yetenek	6
2.1.1 Zeka ve Zeka Testleri	6
2.1.2 BİLSEM (Bilim ve Sanat Eğitim Merkezi)	8
2.2. Kaygı Kavramı	9
2.2.1 Kaygı Bozuklukları	10
2.2.2 Durumluk ve Sürekli Kaygı Kavramları	12
2.3. Bilişsel Duygu Düzenleme Kavramı	13
2.3.1 Duygu	13

2.3.2 Duygu Düzenleme	14
2.3.3 Bilişsel Duygu Düzenleme	15
2.4. Öz-yeterlilik Kavramı.....	16
2.5. İlgili Araştırmalar.....	18
2.5.1 Üstün Yetenekli Bireyle İlgili Araştırmalar	18
2.5.2 Kaygı ile İlgili Araştırmalar	21
2.5.3 Öz yeterlilik ile İlgili Araştırmalar	22
2.5.4 Bilişsel Duygu Düzenleme ile İlgili Araştırmalar	23

3. BÖLÜM

YÖNTEM.....	25
3.1 Araştırma Modeli	25
3.2 Evren ve Örneklem.....	25
3.3 Veri Toplama Araştırma	25
3.3.1 Kişisel Bilgi formu.....	26
3.3.2 Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği.....	26
3.3.3 Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği.....	27
3.3.4 Çocuklar İçin Öz-yeterlilik Ölçeği	28
3.4. Veri Toplamı İşlemi.	29
3.5 Verilerin Analizi	30

4. BÖLÜM

BULGULAR.....	31
4.2. Tanımlayıcı Bulgular	33
4.2.1 Örneklemdeki bireylerin demografik özelliklerine ilişkin bulgular	33
4.2.2 Kaygı Ölçeğinin Durumluk ve Sürekli Kaygı Alt Boyutlarına İlişkin Analizler	37
4.2.2.1 Cinsiyete Göre Kaygı Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması	38
4.2.2.2 Demografik Diğer Değişkenlere Göre Kaygı Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması	39
4.2.2.3 Demografik Diğer Özellikler ile Ölçeklerin Alt boyutlarının karşılaştırılması.....	43

4.2.3 Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları ile İlgili Bulgular	48
4.2.4 Öz yeterlilik Puanları ile İlgili Bulgular	53
4.2.5 Katılımcı gruplarla ölçeklerin alt boyut puanlarının ilişkisi analizi ...	58

5. BÖLÜM

TARTIŞMA	62
----------------	----

6. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	68
------------------------	----

KAYNAKÇA	71
----------------	----

EKLER.....	78
------------	----

Ek 1 : Katılımcı Bilgilendirme ve Aydınlatılmış Onam Formu	78
--	----

Ek 2: Kişisel Bilgi Formu	79
---------------------------------	----

Ek 3: Ölçekler	80
----------------------	----

Ek 4: Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği	81
---	----

EK 5: Çocuklar İçin Öz-yeterlilik Ölçeği	82
--	----

EK 6: Araştırma İzni	83
----------------------------	----

ÖZGEÇMİŞ	84
----------------	----

İNTİHAL RAPORU	85
----------------------	----

ETİK KURUL RAPORU	86
-------------------------	----

TABLO DİZİNİ

Tablo 1. Araştırma örneklemindeki öğrencilerin demografik özelliklerine ilişkin dağılım grafiği.....	35
Tablo 2. Öğrencilerin cinsiyetine ilişkin yüzde ve frekans dağılımı grafiği.....	36
Tablo 3. Öğrencilerin yaş grubu dağılım grafiği	36
Tablo 4. Kardeş ve Bilsem’li gruplara göre durumluk ve sürekli kaygı puanlarının karşılaştırılması (T Testi).....	37
Tablo 5. Kardeş ve Bilsem’li öğrencilerin cinsiyetinin kız olanların durumluk ve sürekli kaygı puanlarının karşılaştırılması (Mann Whitney U testi).....	38
Tablo 6. Kardeş ve Bilsem’li öğrencilerin cinsiyetinin erkek olanların durumluk ve sürekli kaygı puanlarının karşılaştırılması (Mann Whitney U testi).....	38
Tablo 7. Katılımcıların anne ve babalarının eğitim düzeyine göre karşılaştırılması (Kruskal Wallis Testi).....	39
Tablo 8. Katılımcıların sınıf düzeyine göre durumluk - sürekli kaygı puanlarının karşılaştırılması (Mann Whitney U Testi).....	40
Tablo 9. Katılımcıların yaş grubuna göre durumluk - sürekli kaygı puanlarının karşılaştırılması (Mann Whitney U Testi).....	41
Tablo 10. Katılımcı grupların anne ve babalarının eğitim düzeyine göre BDD (Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği) alt ölçek (Pozitif BDD - Negatif BDD) ve Öz yeterlilik alt ölçek (sosyal-duygusal-akademik) puanlarının karşılaştırılması (Kruskal Wallis Testi).....	43
Tablo 11. Katılımcı grupların ebeveynlerinin medeni durumuna göre sürekli ve durumluk kaygı- bilişsel duygu düzenleme ölçeği alt boyutları ile öz yeterlilik ölçeği alt boyut puanlarının karşılaştırılması (Mann Whitney U Testi).....	45
Tablo 12. Katılımcıların ebeveyn gelir düzeyi ile sürekli kaygı- durumluk kaygı, pozitif BDD, negatif BDD ve Öz-yeterlilik toplam puanlarının karşılaştırılması (Kruskal Wallis Testi).....	47
Tablo 13. Kardeş ve BİLSEM’li gruplara göre bilişsel duygu düzenleme ölçek toplam puanının karşılaştırılması (T testi).....	48

Tablo 14. Bilişsel duygu düzenleme ölçeği puanlarının grupların cinsiyete göre karşılaştırılması (Mann Whitney U testi).....	49
Tablo 15. Bilişsel duygu düzenleme ölçeği BİLSEM’li, Kardeş ve tüm katılımcılar yaş grubu karşılaştırılması (Mann Whitney U Testi).....	50
Tablo 16. Kardeş ve BİLSEM’li grupların Öz-yeterlilik ölçek toplam puanının karşılaştırılması (T test).....	53
Tablo 17. Kardeşlerin cinsiyete göre Öz-yeterlilik puan karşılaştırılması (Mann Whitney U testi).....	54
Tablo 18. BİLSEM lilerin cinsiyete göre Öz-yeterlilik puan karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi).....	54
Tablo 19. Katılımcı grupların yaş gruplarına göre Öz-yeterlilik puan karşılaştırılması (Mann Whitney U Testi).....	55
Tablo 20. Katılımcı grupların sınıf gruplarına göre BDD ve Öz-yeterlilik puan karşılaştırılması (Mann Whitney U Testi).....	57
Tablo 21. Katılımcı BİLSEM grup ile ölçeklerin alt boyut puanlarının ilişkin Korelasyon Analizi.....	59
Tablo 22. Katılımcı Kardeş gruplar ile ölçeklerin alt boyut puanlarının ilişkin Korelasyon Analizi.....	60

ŞEKİL DİZİNİ

Şekil 1: Katılımcıların Grubuna Göre Cinsiyet Grafiği.....	31
Şekil 2: Katılımcı Grupların Sınıflara Göre Dağılım Grafiği.....	31
Şekil 3: Katılımcı Grupların Yaş Dağılım Grafiği	32
Şekil 4: Katılımcıların Ebeveynlerinin Eğitim Durum Grafiği.....	32
Şekil 5: Katılımcıların Ebeveynlerinin Gelir Durum Grafiği.....	33
Şekil 6: Katılımcıların Kardeş Sayısı Grafiği	33

SİMGELER LİSTESİ

% : Yüzde. Bir sayının yüze bölünmesi ile bulunan oran.

N : Örneklemdaki toplam denek/anket yanıtlayanlar sayısı

p : Test istatistik değerinin hata yapma olasılık anlamlılığı

X : Bir veri dağılımının aritmetik ortalaması

Ss : Standart sapma

Sd : Birden fazla grup olması durumunda serbestlik derecesi

r : Korelasyon katsayısı

t : t-testi sonucu elde edilen değer

X²: Kruskal Wallis testi istatistik değeri

U: İki grubun ortalamaları arasında fark olup olmadığı Mann Whitney U testi değeri

SPSS : Sosyal Bilimler için İstatistik Programı

KISALTMALAR

BİLSEM	: Bilim Sanat Eğitim Merkezi
BİLSEM’li	: Üstün yetenek tanısı alarak BİLSEM’ e devam eden öğrenciler
KARDEŞ	: BİLSEM’li öğrencilerin tanı almamış kardeşleri
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
BDDÖ	: Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği
Pozitif BDD:	Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği olumlu-adaptif olan alt boyutlar
Negatif BDD:	Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği olumsuz-adaptif olmayan alt boyutlar
SK	: Sürekli Kaygı
DK	: Durumluk Kaygı
AÖZ	: Akademik Öz yeterlilik
SÖZ	: Sosyal Öz yeterlilik
DÖZ:	Duygusal Öz yeterlilik
WNV	: Weschler Nonverbal Zeka Ölçeği
WISC-R	: Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği
ÜY	: Üstün yetenekli

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Toplumsal ve kişilerarası bir varlık olan insanın, biyolojik ve psikolojik donanımları vardır. Kişinin kendi donanımları ve diğerleri ile kurduğu ilişkinin "denge"de olması onun iyi oluş halini belirler. Buradaki donanımlardan kasıt, bireyin doğuştan getirdiği kalıtımsal, yapısal özelliklerine sonradan eklediği öğrenmeleri, yaşanmışlığı ve olgunluğuna atıftır. Bireyin bunları işleyişi ve bu işleyiş sırasındaki çevrenin etkisi ile kendiliği arasındaki "denge" yi oluşturur.

Toplum içinde diğerleriyle ilişki kurarak yaşayan bireyler olarak bu ilişkinin etkililiği, en yakınımızdan en uzağa, yani içine doğduğumuz aile bireylerinden yaşadığımız evrene uzanır. Ailemiz ve aile içindeki her bir kişi ile etkileşim halinde olan bireyin, kardeş ilişkisi de en yoğun ilişkidir. Her bir ilişki ve hissediliş ile bu hissedilişi bireyin yordama biçimi (biyo-psiko-sosyal donanımlar ile), "iyi oluş hali" ni şekillendirir. Bireyin iyi oluş hali ile ilişkili olabilecek birçok etken olup, kaygı durumu da bir değişken olarak değerlendirilir. Kaygı üzüntü, keder gibi birçok his ile ilişkilidir.

Kaygı ruhsal ve psikolojik düzeyde yaşansa bile moleküler ve fizyolojik düzeyde bilimsel olarak ölçülebilir. Hem doğuştan, hem yetiştirilmeden kaynaklanır. Hem psikolojik, hem de sosyolojik bir olgudur (Stossel, 2015). Kaygı yaratan etkenler ve bununla baş etme becerileri kişinin uyumuna dair bilgi verir. Uyum, bireyin günlük yaşam talepleriyle ve meydana okumalarıyla başa çıkabilmeleri veya onları yönetebilmelerini sağlayan psikolojik süreçlere atfedilir (Karaca, 2015). Bizi tehdit eden veya stres yüklü durumlarla karşılaştığımız durumlarda bir çoğumuz endişeli ve gergin oluruz. Bu hislerle

her gün karşılaşır ve bu hisleri değişik derecelerde taşırız. Önemli olan kaygının türü ve derecesidir. Kaygı günlük yaşamının merkezi haline girer ve kişi de bu kaygı üzerinde yoğunlaşırsa, baş etme becerisi zayıflar, uyumu bozulur ve değişik davranış bozuklukları geliştirir (Arkonaç, 1993). “Üstün (özel) yetenekli tanısı almış birey”e sahip olmak, ailenin diğer üyelerinin kendilerini farklı hissetmesine neden olabilmektedir. Bu çalışmada, üstün yetenek tanısı almış birey ile aynı ailede olan ve tanı almamış diğer kardeşin üzerinde bu durumun (özel yetenekli bireyin kardeşi olması) kaygıyı arttıracak varsayılmıştır.

Akademik yetenekle tanımlamanın sınırlı olmadığı üstün yeteneklilik, bireyin zihinsel performansı ile birlikte motivasyon, seçici dikkat, ilişkiler arası bağ görebilme, problem çözümünde çoklu yaklaşımlar gibi birçok özelliğin de eşlik ettiği yetenekleri içerir. Genel olarak üstün (özel) yetenek, uluslararası standartlı ve Türkiye uyarlaması yapılmış zeka testi sonucunda, toplam IQ 130 ve üstü puan ile tanımlanır.

Üstün yetenek tanısı almak, bireyin kendisini diğerlerinden farklı görmesine ve başkalarıyla kuracağı doğal ve normal ilişkiye engel olacaktır. Kendisinden yeteneklerinin üstünde aşırı beklenti, zayıf ve eksik yönlerinin göz ardı edilmesi, ihtiyacı olan ve kendisini sağlıklı olarak değerlendirebileceği kendilik algısını olumsuz gelişimine neden olacaktır. Bu durum ailede diğer kardeşin ihmeline neden olacaktır (Özbay, 2013).

Çalışmada demografik form ile beraber, Muris (2001) 'in geliştirdiği Türkçe'ye uyarlama çalışması Bülent Baki Telef (2012) tarafından yapılmış, 12-18 yaşa uygulanabilen, duygusal, sosyal ve akademik öz yeterliklerini belirlemek amacıyla “Öz-yeterlik Ölçeği”, kaygı düzeylerini belirlemek için Öner ile Le Compte tarafından uyarlanmış olan “Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri” ile Garnefski, Kraaij ve Spinhoven tarafından geliştirilmiş ve güvenilirlik geçerlik çalışmasını Oya Onat ve Mustafa Ortar (2010) tarafından yapılan “Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği” kullanılmıştır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Hem durumluk kaygı olsun hem performans kaygısı olsun, genel olarak kaygı durumunu etkileyen birçok neden sayabiliriz. Bu çalışmada, üstün yetenek tanısı almış birey ile aynı ailede olan ve tanı almamış kardeşin, "özel yetenekli bireyin kardeşi" olması dolayısıyla, ailenin o birey üzerinde de akademik ya da sosyal ilişki biçimlerinde başarı ve de gücünün üstünde performans sergilemesini bekleyeceği düşünülmektedir, bunun da tanı almamış kardeş üzerinde kaygıyı arttıracak temel varsayımından yola çıkılmıştır. Üstün yetenekliler ve onların kardeşleri ile ilgili yapılmış alan yazında bu konudaki araştırmalara pek rastlanmamış olması dolayısıyla bu çalışmadan elde edilecek tespitlerin de bu alana katkı sunacağını düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Toplumda % 2-3 orana sahip "üstün yetenekli birey" olduğu alan yazındaki kaynaklarda belirtilmektedir. Bu araştırmada; aynı ailede olan, "üstün yetenek tanısı almış birey"e sahip olan, onun tanı almamış kardeşinin kaygı durumunda bir yükseklik oluşturuyor mu?" temel sorusunun cevabı aranmıştır. Ayrıca, demografik özellikler (cinsiyet- yaş grubu ve sınıf grubu, ailenin eğitim ve gelir düzeyi) ile kaygı durumları, öz yeterlilik düzeyi ve bilişsel duygu düzenleme strateji puanlarının iki grupta karşılaştırmalı incelemesi yapılarak, değişkenlerin gruplar arasındaki ilişkilerinde anlamlı bir fark bulmak amaçlanmıştır.

1.3.1. Alt amaçlar

Araştırmada bu amaca yönelik cevaplar aranacak sorular şunlardır:

1. 12-17 yaş aralığındaki "üstün yetenekli (BİLSEM'li)" ile onların tanı almamış "kardeşler" inin kaygı durumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. 12-17 yaş arasındaki üstün yetenekliler (BİLSEM'li) ile onların tanı almamış kardeşlerinin demografik özelliklerine (cinsiyet-yaş grubu-sınıf grubu-anne baba eğitim ve gelir düzeyi) göre kaygı durumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

3. BİLSEM'li ile onların tanı almamış kardeşlerinin demografik özelliklerine göre bilişsel duygu düzenleme stratejileri alt boyut ölçek puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. BİLSEM'li ile onların tanı almamış kardeşlerinin demografik özelliklerine göre ile öz-yeterlilik alt boyut ölçek puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Araştırmadaki gruplar ile bilişsel duygu düzenleme stratejileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Araştırmadaki gruplar ile öz-yeterlilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
7. Kaygı, bilişsel duygu düzenleme ve öz-yeterlilik ölçeklerinin alt boyut puanları ile BİLSEM'li grup arasında nasıl bir ilişki vardır?
8. Kaygı, bilişsel duygu düzenleme ve öz-yeterlilik ölçeklerinin alt boyut puanları ile kardeşlerin oluşturduğu grup arasında nasıl bir ilişki vardır?

1.4. Sınırlılıklar

Araştırmanın örneklemi 12-17 yaş aralığındaki İzmir ili Çiğli ilçesinde bulunan Karşıyaka Aydoğan Yağcı Bilim Sanat Merkezi ve Konak ilçesindeki Şehit Ömer Halisdemir Bilim Sanat Eğitim Merkezi'nde kayıtlı, Weschler Nonverbal (WNV), ASİS ve Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği (WISC-R) sonucu ile toplam IQ 130 ve üstü puan ile özel (üstün) yetenek tanısı almış 40 öğrenci ile, onların üstün yetenek tanısı almamış, okulların ikinci ve üçüncü kademesinde farklı okullarda okuyan kardeşlerinden oluşan 40 öğrenci olmak üzere toplamda 80 gönüllü kişi ile sınırlıdır.

Araştırma verileri demografik form, bilişsel duygu düzenleme ölçeği, kaygı ölçeği ve öz yeterlilik ölçeği ile sınırlıdır.

1.5.Tanımlar

Kaygı

Kişinin hayatında memnun olmadığı durumdan tatminsizlik hali, kendisini stres yaratan durumlarda yaşadığı ya da yaşadığını düşündüğü durumlarda hissettiği endişeli gergin duygular. Kaygı (anksiyete) bozuklukları genel olarak; “odaklanmada güçlük, kas gerginliği, huzursuzluk, uyku bozukluğu,

abuk kizma, sürekli diken üstünde olma” gibi belirtilerle tanımlanmıştır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2014)

Bilişsel Duygu Düzenleme

Biyolojik, sosyal, davranışsal, bilinçli ve/veya bilinçsiz bilişsel süreçler olarak duyguların, kişinin bulunduğu durumu yeniden gözden geçirerek önceki duygusal etkinin değişmesi (Garnefski ve ark.,2001).

z Yeterlilik

Belirli bir alandaki davranışı ortaya koymak için algılanan yapabilme kapasitesi (Kirsch).

Üstün Yetenekli Birey

Akranlarından belirgin ölçüde iletişim becerisi, bir ya da birden fazla alanda (resim-akademik- görsel sanatlar) farklılık gösteren bireydir.

Genel olarak üstün (zel) yetenek, uluslararası standartlı ve Türkiye uyarlaması yapılmış zeka testi sonucunda, toplam IQ 130 ve üstü puan ile tanımlanır.

BİLSEM

Özel eğitim etkinlikleri yoluyla Y çocukların yeteneklerinin gelişimine katkı amacı sağlayan MEB’ e bağlı eğitim merkezleridir.

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Üstün Yetenek

“Zeka” ve “Zeka Testleri” kavramsal olarak açıklanarak, üstün (özel) yetenek tanısı almış bireylerin özellikleri ve eğitim aldığı Bilim Sanat Eğitim Merkezleri (BİLSEM) açıklanacaktır.

2.1.1 Zeka ve Zeka Testleri

“Zeka” nedir? Modern toplumlarda oldukça değer verilen bir özellik olup, tanımı üzerinde ortak bir anlaşma olmaması, zekanın doğası tam olarak bilinmediğinden en uygun geçerlilik ölçütünün ne olması gerektiğinden emin olamayız. Zeka kapasite ise; bu kapasite öğrenme için mi, öğrenileni aktarmak için mi, soyut düşünme için mi, muhakeme, karar verme için mi? Belki hepsi için. Zekayı ölçen test başarısında genetik unsur olmakla birlikte, çevre faktörlerinin de zihinsel performanstaki değişimleri açıklamamızda rolü muhakkaktır. Zihinsel testler, kişinin belli bir alanda bilgi ve yeterliliği çerçevesinde, şu an ne yapabildiğini ölçmeye çalışan başarı testleri olup, eğitim ve meslek seçiminde yardımcı alet olarak geliştirilmiştir. Zeka testleri bazen oldukça genel bilişsel yetenekler testi olarak, diğer insanlardan farklılaştığı zihinsel kapasitelerini değerlendirmede objektif bir ölçüyü ifade eder. Objektif ölçü testin güvenilirlik ve geçerliliğidir (Arkonaç,1993).

Üstün yeteneklilik bireyin fiziksel özellikleriyle gelişimi üzerine şekillendiği yönündeki önceki araştırmalara karşın, günümüzdeki araştırmalar üstün

yetenekliliği, akranlarından ileride fiziksel gelişimle bağdaştırmadan, zihinsel beceriler ve yeteneklerle ilişkilendirmektedir.

Dünyaya belli özelliklerle gelen herkesin doğuştan sahip olduğu zeka; yeteneklerin ortak bir noktası, uyum sağlama ve sorun çözme becerisi olarak sonradan geliştirdiğimiz özelliklerimizdir. Yüz yıllık geçmişi göz önüne alındığında, zekanın ölçülmesiyle, belli bir düzeyin üzerinde olanlar üstün zeka veya üstün -özel- yetenekli olarak adlandırılmıştır (Özbay, 2013).

Gardner (1983) zekayı; bireyin gerçek hayatta karşılaştığı problemlere etkili çözümler üretebilme ve çözümü gereken yeni veya karmaşık problemleri keşfetme yeteneği olarak tanımlar (Yeşilyaprak, 2001). Hızlı kavrama, sorunları çeşitli yönleriyle değerlendirme ve sonuca ulaşma, daha çok yaşlılarından büyüklerle iletişim becerileri, espri yeteneği gibi sosyal özellikleri ile başkalarını anlama, empati kurabilme gibi duygusal özelliklerinin, kendilerini hatalarına karşı acımasızca eleştirme gibi özelliklerinin, normal çocuklara göre üstün olduğunu gösteren araştırmalar alan yazında mevcuttur.

Üstün yetenekli çocuklar, toplumsal kurallara uyumda başarı ve her yeni sosyal durumla uğraşmak ve sorunu aşmak için standart olmayan beceri kullanmaları, başkaları ile anlaşmayı ve geçinme beceri kapasiteleri gibi sosyal özelliklerin büyük çoğunluğunu sosyal çevrelerinde sağlanan üstün sosyal olanaklar ve etkileşim sonucu kazanırlar. Dünyada hiçbir insan diğerleriyle ilişki kurup, yeteri kadar pratik yapma olanaklarına sahip olmadan sosyal özellikleri geliştiremez. Zenginleştirilmiş çeşitli olanaklara sahip çevre, üstün yetenekli çocuklara arzu edilen üstün sosyal özellikleri geliştirmek için imkan sağlar. Üstün yeteneklilik, zenginleştirilmiş sosyal çevre özellikleri için gereken faktörlerden biridir (Özbay, 2013).

Renzulli'ye (1986) göre; genel ve özel yetenek, yaratıcılık ve motivasyonun birleşimini geliştirebilenler üstün yeteneklilerdir. Akranlarından üst düzey fiziksel gelişim ve sağlıklılık gösteren bu çocukların sağlıklı doğumunda, annenin gebelik sırasında takip ettiği sıkı bir beslenme rejimi ile ilgi derecesi çok fazla olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (Özbay, 2013). Üstün

yeteneklilik aile içinde bir stresör olarak algılanır ve bu da hem aileyi etkiler hem de aileden etkilenir (Callahan ve diğerleri, 2004; Toprak, 2018).

İhtiyaç hissedilen başarılı olma isteği bireyin benliğini besler ve bu da “kaygıyı bastırmak, yatıştırmak” yerine büyütebilir.

2.1.2 BİLSEM (Bilim ve Sanat Eğitim Merkezi)

Akranlarından normalin üstünde belirgin farklılıklar (görsel sanatlar, müzik, akademik alanlardan bir ya da birkaçı olabilir) gösteren birey, Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü 2017 tarihi ilgili mevzuatta, "*Üstün Yetenekli Birey*", "*Özel Yetenekli Birey*" olarak tanımlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)'nin ilk 1960'lı yıllarda üstün (özel) yetenekli öğrencilere yönelik fen liselerine öğrenci seçimiyle başlattığı çalışmalar, 1996'da Bilim ve Sanat Merkezleri'nin (BİLSEM) kurulmasıyla devam etmiştir. Bilim ve Sanat Merkezleri; örgün eğitim kurumlarına devam eden ve genel zihinsel yetenek, görsel sanatlar veya müzik yetenek alanlarında özel yetenekli olarak tanımlanan öğrencilere, yeteneklerini geliştirerek kapasitelerini en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla destek eğitim vermek üzere açılan özel eğitim kurumlarıdır (Milli Eğitim Bakanlığı Mevzuat, 2018-2019).

İzmir'deki dört ilçede (Konak, Çiğli, Bornova ve Narlıdere) eğitim vermekte olup, 2018-2019 yılında kayıtlı öğrenci sayısı "1947" dir. Türkiye genelinde 135 merkezde eğitim veren BİLSEM'lere, öğrenci seçimi bakanlığın belirlediği takvim ile iki aşamada yapılmaktadır. İlk aşamada grup tarama testi uygulanıp, başarılı olanlara Weschler Nonverbal (WNV), ASİS ve Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği (WISC-R) testleri uygulanarak, sonucunda toplam IQ 130 ve üstü puan alanlar bu merkezlere yerleştirilmektedir.

Bu öğrenciler "özel (üstün) yetenek" tanısı alarak, kayıtlı oldukları örgün eğitim kurumlarındaki saatleri dışında, genel zihinsel yetenek, görsel sanatlar veya müzik yetenek alanlarında zenginleştiren ve farklılaştıran bir eğitim programına dahil edilir. Ayrıca devam ettikleri okullarında da Zenginleştirilmiş Eğitim Planı (ZEP) hazırlanıp, "destek eğitim odaları" ndan yararlanmaları hedeflenerek eğitim adaptasyonları sağlanmaktadır.

2.2. Kaygı Kavramı

Kaygı (anksiyete), kişinin kendinde hoşluk yaratmayan bir duygu olarak yaşanılır. Bu durum devam eden süreçte şiddetine bağlı olarak sıkıntı yaşanılmasına, şiddetinin artmasıyla birlikte de ruh sağlığını olumsuz etkilemesine neden olur. Bireyin “iyi oluş hali” ile ilişkili olabilecek birçok etken olup, kaygı durumu da bir değişken olarak değerlendirilir.

Gerçek korku açık seçik nedenlere dayalı korkudur. Ölüm korkusudur, varlık korkusudur. Bazı korkular yaşanırken, “bilmek” (bilinç) değil gerçekdışı korkuların ortaya çıkışındaki gibi duygular dünyası ve arketipik nedenlere dayanan korkular, ürküntüler ve ön bekleyişler rol oynar (Zulliger, 2014).

“Korku”dan farklı olarak “kaygı”nın nesnesi ‘hiç’liktir ve nesnesi ile arasındaki ilişki muğlaktır. Kierkegaard; “hem pay almak istediğimiz, hem de karşısında durduğumuz bir ‘pathos’tur”, der kaygı için ve ona göre kaygı varoluş içindeki olasılıkla ilişkilidir. Özne, özgür olan nesne özgürlüğün birlikte getirdiği belirsizlik yüzünden kaygılıdır (Kierkegaard, 2017). Seçim bolluğunun olduğu günümüz tüketim toplumunda insanların en iyi pazarlığın peşinde koşarken daha mutlu olmak yerine “özgürlük zulmü” nden bahsetmeye başlaması da Kierkegaard’ın çok daha önce fark ettiği mantıkla örtüştüğü görülmektedir (Salecl, 2004).

Rollo May 20.YY’ da konusu kaygı olan çalışmasında; 1945’ ten önce “örtülü kaygı” nın, 1945’ ten sonra ise “aleni kaygı” nın varlığından, ama her ikisinde de öznenin özel bir “evsizlik” hissettiğinden bahseder. Öznenin yalnızlığını, sevmeyişini ya da sevilmeişini, uyum sağlamaya dönük baskıyı hissettişidir. Buradaki evsizlik hali öznenin psikolojik özerkliğini kabul etmede yaşadığı güçlkle ilişkili olmalı ki, kişilerin hem işyerlerinde hem de boş zamanlarda aşırı faaliyetlerle kendini oyalamaları da bununla ilişkilidir (Salecl, 2004).

İkinci Dünya Savaşı sonrası insanların çeşitli yeni felaketlerden açıkça korkmaya başlaması, toplumsal rollerinde daha güvensiz hissetmeleriyle kaygı aleni hale gelmiştir. Freud (1962) kaygıyı, bastırılmış libidoyla ilgili bir şey olarak tanımladığı ilk teorisini, otuz yıl sonra “kaygının bir nesnesi yok gibidir” demiş ve tehlike beklentisiyle ilgili olduğu şeklinde değiştirmiştir. Korku duygusu, dışsal bir uyarana verilen hızlı tepki, kaygı nevrozu ise, içsel

bir uyararla uzun süreli bir hesaplaşmanın ürünü olsa da ikisi arasında sıkı bir bağ olduğunu belirtir. Kaygı beklentilerinin hayatın belli dönemlerine göre farklılaştığını (Bebeklikte kaygı; öznenin içten ve dıştan gelen uyarıların hepsini işleyememesinden, çocuklukta bağımlı olduğu insanların sevgisini kaybetmekten, ergenlikte erkek çocuğun rakibinden -babası- korkmasından kaynaklanır.) fark eder. Lacan; Freud'un kaygı teorisine, öznenin içine doğduğu toplumsal, simgesel ağla (onun deyişle "büyük öteki") özel bir kaygı duyduğu şeklinde yorum katar. Kaygı öznenin hayatında memnun olmadığına tatminsizlik hali olarak bir uyarım olarak algılanır. Başarıyla kaygının bağlantısı; başarıyı huzurlu bir uyum hali olarak değil de, kaygıda arzusun canlı kalmasını sağlayan, jouissance'e (zevk ya da acı olarak hissedilen aşırı heyecan, haz) karşı koruyucu bir kalkan olarak algılanabilir (Salecl, 2004).

Stossel (2015): Her yıl Amerikalıların anksiyete ve depresyondan dolayı toplamda 321 milyon iş günü kaybettiği belirtilen, 2006 yılında Amerikan Psikiyatri Dergisi'nde yayınlanan bir araştırmada, bu durumun ekonomiye yılda elli milyar dolara mal olduğu aktarılmış. Depresyonu ve diğer mizaç bozukluklarını, anksiyete ve anksiyete ile ilişkilendirilen bozuklukların geçtiği kayıt altına alınmıştır. Anti-anksiyete ilaçlarının bulunmasından sonra, tanısallık bir kategoride 1980'de, Amerikan Psikiyatri Birliği'nin Ruhsal Bozukluklarının Tanısallık ve İstatistiksel El Kitabı (DSM) 'nda yer aldı. Ulusal Akıl Sağlığı Enstitüsü'ne göre Amerikan Psikiyatri Derneği'nin klinik olarak tanı kriterlerine uyanları içeren kırk milyon Amerikalı bir tür anksiyete rahatsızlığından yakınıyor. 2006 yılında Kanada Psikiyatri Dergisi'nde yayınlanan uluslararası bir araştırmada dünyada her altı kişiden birinin hayatı boyunca en az bir yıl boyunca anksiyete bozukluğu yaşadığı belirtiliyor.

2.2.1 Kaygı Bozuklukları

Kaygı bozuklukları (*patolojik anksiyete*); Bilişsel Davranışçı Terapi'nin resmi kurucusu Aaron Beck (1950), felsefik bir söylem olarak tanımlamasının izleri 17.YY felsefecilerinden Baruch Spinoza'ya uzanır. Spinoza; "Hatalı düşünme kontrol edemediğimiz şeylerden korkmamıza neden olur.", Epiktetos; "Anksiyetenin kökleri biyolojimiz değil, gerçeği nasıl kavradığımızda yatar." diye tanımlamıştır.

Hipokrat'a göre; beyne ani safra akışı anksiyeteye sebep oluyor. Aristo'ya göre; sıcak safra sıcaklık ve istek; soğuk safra anksiyete ve korkaklık verir. Ve farmakolojistlerin dediği gibi tıbbi bir hastalıktır.

Freud'a göre; Zihinsel varlığımızı aydınlatacak bir bilmecedir. Freud ve yardımcıları çocukluk travmalarının ve cinsel baskıların bir ürünü olarak tanımlar. Bu tanımlarla birlikte Soren Kierkegaard ve varoluşçularının dediği gibi kaygı, bir haleti ruhiye mi? Ya da W. H. Auden, David Riesman, Erich Fromm, Albert Camus ve diğerlerinin ilan ettiği yaşadığımız çağın ve toplumumuzun yapısından kaynaklanan kültürel bir durum mudur? Gerçek şudur ki; anksiyete hem biyoloji ve felsefenin, hem beden ve zihnin, hem içgüdü ve mantığın, hem de kişilik ve kültürün bir fonksiyondur (Stossel, 2015).

Endişe ve tanımı zor bir korku duygusu olan *kaygı (anksiyete)*, vücutta; göğüste sıkışma, kalp çarpıntısı, terleme, baş ağrısı gibi kardiyovasküler semptomlar, midede boşluk hissi, kusma, bulantı gibi duyumların eşlik ettiği gastrointestinal semptomlar ve/veya görünümü kişiden kişiye değişen, huzursuzluk, dolanıp durma, sık tuvalete gitme isteği gibi belirtiler gösterir (Köroğlu, 2004). Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı DSM 5 'te; kaygı (anksiyete) bozuklukları sınıflandırılmış ve genel olarak; "odaklanmada güçlük, kas gerginliği, huzursuzluk, uyku bozukluğu, çabuk kızma, sürekli diken üstünde olma" gibi belirtilerle tanımlanmıştır.

Kaygı (anksiyete) Bozuklukları sınıflandırılması:

1. Ayrılma Kaygısı Bozukluğu
2. Seçici Konuşmazlık (Mutizm)
3. Özgül Fobi
4. Sosyal Fobi- Toplumsal Kaygı Bozukluğu
5. Panik Bozukluk
6. Agorafobi
7. Yaygın Kaygı Bozukluğu
8. Maddenin/ ilacın Yol Açtığı Kaygı Bozukluğu
9. Başka bir Sağlık Durumuna Bağlı Kaygı Bozukluğu
10. Tanımlanmış Bir Diğer Kaygı Bozukluğu

11.Tanımlanmamış Kaygı Bozukluğu (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2014).

Birçok nedene bağlı olarak görülebilmektedir. Kaygı bozuklukları; korku ya da kaçınma davranışına yol açan nesnelerin ya da durumların türleri ve buna eşlik eden bilişsel düşüncelerle birbirinden ayrılırlar, tedavi edilmezse, devam etme eğilimi gösterir. Birçoğu çocuk yaşta gelişir ve de kadınlarda erkeklere oranla iki kat daha fazla görülür.

Bir ölçüde zorlamaya bir yanıt olarak kaygı, uyuma yönelik baş edebilme için doğal ve geçerlidir. Kaygı hali belirli gerçek bir uyarandan bağımsız ve oransız ise, kişinin günlük yaşam dengesini bozacak otonomik bir düzeyde ise, geçici olmayıp süreklilik kazanmış ise, kaygı ile baş etmede olumsuz davranış ve savunmalar gelişmiş, uyumu bozmuş ise, normal sınırlar aşılmış ve duysal ve de bilişsel belirtiler ile ilişkili psikopatolojik bir durum gelişmiştir (Özkan, 1993).

Kaygılı bireyin yaşam pozitifliği, yaşam doyumunda da bir düşüş varsayılır.

Kaygı günümüzde öznenin mutluluğunun önünde engel, kontrol edilebilir olması gereken, medikal ilaçlarla kurtulmuş olma arzusunda olan bir şey olarak algılanıyor. Felsefe ve psikanalizin kaygıyı temel bir insanlık hali, sadece felç edici etkileri olan bir fenomen değil insanların ilişki kurmalarını sağlayan koşulun ta kendisi olarak tartışılmış olduğu neredeyse unutulmuş durumdadır (Salecl, 2004).

2.2.2 Durumluk ve Sürekli Kaygı Kavramları

Sürekli kaygı durumunda birey, kaygılanmaya neden olan bir unsur olmadan da kaygı eğilimi taşır. Yetkinlik ve yönetebilme becerisine atıfta bulunur (Öner ve Le Compte, 1985). Süreklilik göstermeleriyle ayrılırlar.

Durumluk Kaygı (State); Stresörden (baskı-kaygı oluşturan durum) dolayı bireyin hissettiği sübjektif korkudur. Vücutta fiziksel değişime neden olan fizyolojik olarak da otonom sinir sisteminde meydana gelen bir uyarılmayla terleme, sararma, kızarma ve titreme vb. bireyin gerilim ve huzursuzluk duygularının göstergeleridir. Stresörün durumu ile doğru orantılıdır. Geçici bir durum olarak, öznel gerilim – korku ile tanımlanabilir (Büyüköztürk, 1997).

Sürekli Kaygı (Trait); Durumluk kaygıdaki gibi duyguların hissedilmesine bireyin yatkınlığıdır. Bireyin içinde bulunduğu durumları genellikle kaygı verici olarak algılama ya da yorumlama eğilimi de denilebilir. Durumluk kaygının yoğunlaşması ve süreklilik kazanmasıdır. Bu tür kaygı seviyesi yüksek olan bireylerin kolaylıkla incindikleri ve karamsarlığa büründükleri görülür.

Bireylerin sınanma ya da sinama koşullarıyla ilgili tedirginlik, kuruntu ve heyecan gibi duygusal, fizyolojik ve bilişsel süreçlere duyarlı olduğundan ölçek sorularını çekinmeden, samimi ve savunmasız bir tarzda cevaplandırmasını kolaylaştırmak için test yapımcıları envanterin başlığında kaygı sözcüğünü kullanmamışlardır (EMDR, 2019).

2.3. Bilişsel Duygu Düzenleme Kavramı

“Duygu” ve “Duygu Düzenleme”, Bilişsel Duygu Düzenlemenin temel kavramlarını oluşturur. Öncelikle bu kavramlar açıklanacaktır.

2.3.1 Duygu

Duygu; bireyin davranışına etki eder ve fizyolojik, zihinsel ögeler ile bireyin diğer donanımlarına bağlı değişkenlik göstererek açığa çıkar. “Belirli nesne, olay veya bireylerin insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenim, duyularla algılama, his” olarak tanımlanan duygu, kendine özgü bir ruhi hareket ve hareketliliğe neden olur (Parlatır, 1998). Üzüntü, utanma, kızgın olmak, suçlu hissetmek, keyiflilik gibi ruh halini etkileyen his durumudur ve kişilerin duyguları, kişilerarası ilişkileri olumlu ya da olumsuz etkiler ve etkilenir.

Duygular vücutta gözlenen değişikliklerle tanımlanır. Gözlenen duygusal tepkilerin gerisinde, otonom sinir sistemimizin bölümlerinden olan sempatik sistemin faaliyetleri vardır. Bu sistemin etkisiyle, durumun sonucunda kişinin vücudunda dışarıdan gözlenen duygusal ifadeler oluşur (Dökmen, 2008). Herkes tarafından yaygın konuşmada öfke, üzüntü, kaygı gibi kavramların yüklendiği duygular terimi, toplumsal norm olarak düşünülen cömertlik, eşitlik, hakkaniyetli olmak gibi kavramları da dahil etmek geniş bir olgu çeşidi olarak rasyonel düşüncüyü etkileyebilecek bir şey diye tanımlanır. Duygusal ve düşünsel mekanizmalar birbirini ayakta tutar ve birlikte çalışır (Winter, 2018).

2.3.2 Duygu Düzenleme

Duygunun düzenlenmesinin iyilik halinin korunmasında etkisi büyüktür.

“Duygular sıklıkla bazı özel biliş durumlarını takip etmektedir ve bilişsel süreçler de sıklıkla bir miktar duygu içermektedir. Dolayısıyla duygular ve biliş arasında karşılıklı bir etkileşim vardır. Hem bilişsel hem de uyumsal işlevleriyle insan yaşamının vazgeçilmez parçaları olan duygular, öznel özellik gösterirler. Bu düzlemde bilgi işleme sürecindeki bireysel farklılıklara bağlı olarak bireylerin uyarıcılar karşısında yaşadığı duygu gereksinimleri de farklılaşabilir (Mario ve Essen, 2001; Uçar, 2018).

Duygu düzenleme ile ilgili alan yazında kuramsal modellerine baktığımızda; Dodge (1991) beş basamaklı “sosyal bilgi süreç modeli” ile açıklar. Gross (1998) “duygu düzenleme ortak süreç modeli” ile açıklar. Garber ise; Dodge’ın modeline duygusal bileşenleri eklemiş ve model üzerinde değişiklik yapmıştır. Duygu düzenleme yaklaşımına göre; önce bir takım değerlendirme süreci duyguları harekete geçiren uyarılar duygusal, ardından yaşantısal, davranışsal ve psikolojik sistemleri kapsayan düzenlenmiş birtakım tepkiler dizisi harekete geçer. Bu tepkiler harekete geçtiğinde farklı biçimlerde düzenlenir (John ve Gross, 2003; Daşçı, 2015).

Gross (1998); Duygusal tepkilerin ifade edilişine şekil veren duygu düzenleme süreçlerini:

Durum seçme (situationselection),

- Durum değiştirme (situationmodification),
- Dikkatte yayılma (attentiondeployment),
- Bilişsel değişim (cognitivechange) ve
- Tepki düzenleme (responsemodulation) olarak beş ayrı başlıkta tanımlamıştır (Daşçı, 2015).

Duygu düzenleme biyolojik, sosyal, davranışsal geniş bir alanın yanı sıra bilinçli ve bilinçsiz bilişsel süreçlerdir (Otrar, 2010). Otomatik ya da kontrol edilebilir olabileceği gibi duyguların yanlış şekilde, yoğunlukta veya sürede kullanıldığı durumlar gibi düzenlenmesi gereken durumlar da vardır (Bedirhanbeyoğlu, 2018).

2.3.3 Bilişsel Duygu Düzenleme

Biliş; canlının, bir nesne ya da olayın varlığına ilişkin bilgili ve bilinçli duruma gelmesi olarak tanımlanmıştır (Parlatır, 1998).

Bilinç insanı, bilinçaltı mekanizmasını harekete geçirip, karmaşık prensiplerle hedefe yöneltir. Hayvanlardan farklı olarak sadece fiziksel değil, duygusal ve ruhsal bazı ihtiyaçların da tatminini içeren insanın içindeki bu yerleşik mekanizma ile birey, tehlikelerin üstesinden gelmek, sorunlara cevap bulmak, keşfetmek, yaratmak, daha başarılı olmak gibi hedeflerle yaşamının devamını sağlar. İnsan ulaşacağı hedefi ya bilir ya bilmez. Bilinmesi durumunda duyu organları ona bilgi getirir. Her şey yolunda ise bu organlar ona pozitif geribildirim verir ve organizma yaptığına devam eder. Negatif ise yani hedef şaşıyorsa, onu düzeltmek amacıyla otomatik olarak gerekenler yapılır. İnsan, bir bilgi veya problemin çözümüne yönelik cevabı beynindeki tarama sistemi ile arayarak bulur. Beynimizde sadece var olduğunu bildiklerimiz değil, bilmediklerimiz hatta bazı teorisyenlerin söylediği gibi genlerle nesillerden nesillere geçmiş bilgiler de vardır (Telman, 1994).

İlişkilerimizi yönetmede duygu, bu duygulara verdiğimiz anlam ya da, anlam verdiğimiz düşüncelerin oluşturduğu duygular önemli olup, ilişki biçimlerinde büyük yer kaplar. Bu duygulara yönelik kişinin duyguyu biçimlendirme yeterliği, yaşadığı ya da yaşayacağı kaygı, stres gibi durumları idare etme durumunu, dolayısıyla iyilik halini sürdürmesini kolaylaştıracak ya da zorlaştıracaktır. Duygu düzenleme stratejileri bu anlamda büyük önem taşır.

"Duygu düzenlemeyi; biyolojik sosyal davranışsal, bilinçli ve bilinçsiz bilişsel süreçler olarak tanımlayan Garnefski, Kraaij ve Spinhoven (2001): fizyolojik bir şekilde duyguların hızlı nabız, artan nefes alma oranı veya nefes darlığı, terleme veya duygusal uyarılmanın diğer eşlikçileri tarafından kendiliğinden düzenlendiğini ortaya koymuştur (akt. Tatlı, 2018)". Bu tanımdan yola çıkarak bilişsel duygu düzenleme kavramı oluşmuştur (Bedirhanbeyoğlu, 2018).

Duygu durum stratejisinde bilişsel değişim, kişinin bulunduğu durumu yeniden gözden geçirmesi ile önceki duygusal etkiyi değiştirmesi söz konusudur.

Araştırmacılar;

- Kendini suçlama,
- Diğerlerini suçlama,
- Ruminasyon ve
- Felaketleştirmeyi *adaptif olmayan-uyumsuz başa çıkma stratejileri* (Negatif Bilişsel Duygu Düzenleme- Negatif BDD) olarak görürken;
- Kabul,
- Plan yapmaya yeniden odaklanma,
- Olumlu yeniden odaklanma,
- Olumlu yeniden değerlendirme ve
- Olayın değerini azaltma stratejilerini *uyumlu-adaptif stratejiler* (Pozitif Bilişsel Duygu Düzenleme-Pozitif BDD) olarak belirlemişlerdir (Garnefski ve diğerleri, 2001; Bedirhanbeyoğlu, 2018).

2.4. Öz-yeterlilik Kavramı

“Ben” dediğimiz **öz**, kişiyi diğerlerinden ayıran bağımsız bir yapıdır ve hiçbir öz, bir başkasınıninkine benzemez.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde **öz**; “bir kimsenin benliği, kendi manevi varlığı, nefis, derun /kendi ve ‘kendi’ anlamında bileşik kelimeler türetir: öz eleştiri, öz denetim vb.” olarak, *yeterlilik* ise; “yeterli olma durumu; bir işi yapma gücü sağlayan özel bilgisi olan, ehil” olarak tanımlanmıştır.

Kişi kendini, başkalarının gözünden, olumlu olumsuz, zayıflıkları güçlülüğü gibi birçok yönleriyle değerlendirerek, bunları abartılı olmayan ölçüde kabulüyle kendi ile ilgili bir "öz değer" edinir.

Öz-yeterlilik kavramının zaman zaman benlik saygısı, öz kavram inançları, kontrol odağı, öz-güven ile benzer ya da yakın anlamlarda kullanıldığı gözlenirse de bu kavramlardan farklıdır (Telef, 2012). Kendini olduğu gibi kabul etmek, iyi bir benlik imajı, *öz-yeterlilik*, öz saygı birlikte harmanlanır. Her tür etkiye çocuklukta açık olan birey, ailenin en zayıf bireyidir. Tüm davranışları, eleştirileri, sözleri, onurlandırmaları duyar, içe alır, bununla şekillenir. Yetişkinlikte nasıl bir “öz” ile olacağımız, çocukluğumuzdaki birçok

ana faktöre bağlıdır. Ebeveynin en önemli görevlerinden biri de bu “öz”ün iyi bir benlik imajı ile gelişmesine yardımcı olmaktır (Karaca, 2015).

Bandura Sosyal Öğrenme Kuramı’nda; bu kavram için özel bir alana yönelik kullanılan, başarılı biçimde belli bir performansı gerçekleştirme kapasitesine dair bireyin kendine yönelik yargısı olup, bireyin yapabildiği diğer alanlara ilişkin inançlarından biraz farklı olduğu şeklinde açıklar. Donald’ a göre; “Kişinin bu işi başarabilir miyim?, ne yapabilirim?” sorusuna kendisinin verdiği cevaba içsel inancı olarak, yetenekten farklı, yeteneklerini kullanarak belli bir alanda yapabilecekleridir (Acar, 2019).

Öz yeterlilik, kişinin biyolojik, psikolojik ve sosyal bir varlık oluşu nedeniyle tüm alanlarını, içinde bulunduğu tüm etkileşimlerini etkileyerek, iyi oluş halini de etkiler. Karakter özelliği yelpazesini anlatan, daha çok kendini genel bakış açısıyla nasıl gördüğünü anlatan “öz imaj”, “benlik kavramı” kavramlarından farklı olarak “öz yeterlilik” bir şeyleri istenilen düzeye uygun yapabilme inancı, başarıya dair görüşü ifade eder. Tüm bu kelimeler anlam olarak birbirinden çok az farklıdır (Fennell, 2015).

Bireyin başarılı bir performans gerçekleştirmesi için kendi yargısı ya da inancı olup, öz yeterlilik inancı öğrencilerin akademik başarısında önemli bir yordayıcı olmasının yanı sıra okul dışı yaşamında ve tüm hayatı boyunca kullanacağı bir beceri olarak tanımlanır (Arseven, 2016). Uyumları iyi olan kişiler kendilerinden memnundur, kendilerine değer verir, çevrelerinin onları kabulünü hisseder ve diğerleriyle ilişkileri de uyumludur (Arkonaç, 1993).

Başkalarından alınan geri bildirimler özelliklerimize dair bilgiler verir. İyi keman çalıyor olduğumuzu söyleyen annemiz, utangaç olmamamızı, gayretli olmamızı söyleyen arkadaşımız, öğretmenimiz kendiliğimize ilişkin geribildirimlerde bulunurken açık bilgiler verir. Cooley; insanların kendilerini başkalarının onları algıladığı ve onlara tepkide bulunduğu gibi algıladığını söylediği “ayna benlik” kavramında yansıtılmış benlik kavramını açıklar (Budak, 2000).

Telef ve akadaşları (2012); Öz-yeterlik ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışmasını aktardığı makalesinde; genel ve daha sabit bir yapıdan çok, edinilen bilgi, yaşanan olaylardan çıkarımlarla zamanla değişen dinamik bir

yapı olarak bahseder öz-yeterlikten. "İnançları, belirli bir amacı gerçekleştirmek için eylemi başarmak ve organize etmeye yönelik kişisel kapasite ile ilgili duruma özgü yargılardır." der. Öz yeterlilik ölçeğinin sosyal boyut, akademik boyut ve duygusal boyutları vardır.

Bandura'nın kuramındaki öz-yeterlilik ile neredeyse aynı anlamdaki "akademik öz yeterlilik" (task self-efficacy) kavramını Kirsch; belirli bir alandaki davranışı ortaya koymak için algılanan yapabilme kapasitesi olarak tanımlar (Acar, 2019).

Kişinin kendi hisleri ve arzularıyla uygun ve tatmin edici bir şekilde başa çıkabilme becerisini "duygusal yeterlilik" olarak tanımlayan Ross Buck, öz düzenlemenin duygusal yeterliliğe ulaşmayı içerdiğini söyler. Duygusal yeterlilik aynı zamanda;

- Stres yaşandığını fark etme gibi duyguları hissetme kapasitesi,
- Duygusal sınırların bütünlüğünü koruyabilme becerisi, duyguları etkili bir biçimde ifade etme ve böylece ihtiyaçları ortaya koyabilmeyi,
- Geçmişin kalıntılarını temsil eden psikolojik tepkiler ile şimdiki duruma ait psikolojik tepkileri arasındaki ayrımı yapabilmeyi,
- Başkalarından kabul ya da onay için bastırmak yerine, karşılanması gereken gerçek ihtiyaçların fark edilmesini gerektirir (Mate, 2003).

2.5. İlgili Araştırmalar

2.5.1 Üstün Yetenekli Bireyle İlgili Araştırmalar

Üstün (özel) yetenekliler ile ilgili alan yazındaki en fazla çalışılan yüksek lisans tezleri (% 46.21), durum saptamayı konu alan (belirli yaş grubundaki bireylerin "üstün yetenekli (ÜY)" olarak tanımlama kriterleri, üstün yeteneklilerin (ÜY), ebeveyn-öğretmen görüşlerinin karşılaştırmalı incelenmesi, ebeveyn ya da eğitimciye öneriler, farkındalık düzeyi, aile tutumu ve uyum faktörünün incelenmesi, ÜY olan ve olmayan çocuklar arası farklı değişkenler ile karşılaştırmalı incelemeler, empati-mükemmeliyetçilik vs. düzeyi ve diğer değişkenlerin incelenmesi vs.) en fazla doktora tez çalışması (% 44.44), üstün yeteneklilerin eğitimi konu alan (Sanatsal dersler- Matematik vs. derslerdeki akademik başarı ile ÜY bireyin normal olanlarla karşılaştırmaları

gibi) tezler olmuştur. Makaleler konu dağılımlarına göre incelendiğinde en fazla makale (% 34.42), durum saptamayla ilgili olurken en fazla bildiri (%40.29), üstün yetenekliler ve üstün zekâlıların eğitimi alanında olduğunu göstermektedir (Güçin, 2014).

Üstün yetenekli çocuklar ve kardeş ilişkilerinin “pozitif yönde” olumlu olduğunu tespit ettiği kendi araştırmasında Kahraman ve Oğurlu (2013); üstün yetenekli çocuğun olduğu ailelerde kardeş rekabetinin ve yarışının arttığını (Peterson, 1977), bir ailede bir çocuğun üstün yetenekli olarak etiketlenmesi diğer kardeşlerle ilişki dinamiğini değiştirdiğini, bir çocuğu üstün yetenekli olarak etiketlenmesinin diğer kardeşler üzerinde olumsuz etkiye yol açtığını (Colangelo & Brower, 1987; Cornell & Grossberg, 1986), Shoreve Kanevsky (1993), üstün yetenekli çocukların özel bilişsel becerilerinin, ÜY olmayan kardeşleriyle ilişkilerinde yaşanan soruna sebep olabileceğini belirten araştırmalara yer vermiştir.

“Üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerde benlik saygısı, başkalarının algılaması ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler” adlı çalışmasında Cığerci-Coşar (2006); Üstün yetenekli ergenlerde normal akranlarına oranla başkalarının kendilerine dair olumlu fikirlere sahip, depresyon, somatizasyon, OKB (obsesif kompulsif bozukluk), paranoya ve psikotizm gibi psikolojik belirtileri taşıma olasılığının daha fazla, ayrıca bu grubun kız olanlarında depresyon, OKB, kişilerarası duyarlılık ve anksiyete düzeylerinin daha fazla olduğu, annenin eğitim durumunun psikolojik belirtilerle arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Üstün yetenekli bireyin ailesinde ebeveynlerin kendi aralarında anlaşılan, sağlıklı iletişimde bulunan ve kendi aralarında paylaşımlı bir ortamda olmasının da çocuğun sosyal duygusal gelişiminin sağlıklı olmasını sağlayarak onu olumlu etkilediğini gösteren araştırmalar, bu durumun üstün yetenekli bireyi akademik başarıya yönelttiğini gösteren bulgulara rastlanır (Dağlıoğlu, 2010).

“Üstün yetenekli çocuklar ve ailelerinde duygusal ve davranışsal özellikler” adlı çalışmalarında Yıldırım ve Baykara (2012); 9-18 yaş Sıdika Akdemir Bilsem’de kayıtlı 49 öğrenci ile 56 normal ilkokuldaki öğrencilerin örneklemini

oluşturduğu çalışmasında, ÜY öğrenciler normal olanlardan daha fazla dikkat eksikliği ve hareketlilik, sosyal işlevlerini daha düşük, fiziksel sağlık durumlarını daha kötü algıladığı, ÜY erkekler kızlara göre daha depresif, kızlar erkeklere göre daha sosyal, ÜY çocukların ailelerin üyelerinin birbirine aile işlevselliği bakımından ilgi, sevgi ve bakımı yeterli düzeyde gösterdikleri belirlenmiştir.

Laycook ve John S. Caylor araştırmalarını, 20.000 resmi okul öğrencisi üzerinde yapmış ve araştırmanın (seçilen 81 çiftten birinin zekâ bölümü (IQ) 120-130, diğerininki ise 100-110 olan, aynı aileden gelen, aynı okula devam eden, aynı evde beslenip büyüyen öğrencilerdir) sonucunda; “üstün bedeni özelliklere sahip olmak üstün yetenekli olmanın değil, üstün beslenme ve bakımın sonucudur” yargısına varılmıştır. İlgili araştırmada; geldikleri ailelerde herkes, her zekâ seviyesindeki çocuk, orada uygulanan beslenme rejimi ve bakıma bağlı olarak gelişmiş doğarlar, kuvvetli ve daha sağlıklı olurlar (Özbay, 2013), sonucuna ulaşılmıştır.

Özbay (2013); Soyut kavramlara ilgilerinin yüksek, sorgulayan, sorumluluk almayı seven ve aldıkları sorumluluğu yerine getiren, soru sormak ve problemlerin çözümünde bunu kullanmayı sevdikleri, sosyal ortamlarda yapıcı oldukları ancak otoriter tutuma tepkili oldukları, normal çocuklara göre anksiyete ve depresyona daha eğilimli olduklarını söyler.

Üstün yetenekli çocukların tarih, edebiyat gibi soyut kavramlara ilgilerinin fazla, abartma ve aldatmaya daha az eğilimli oldukları, duygusal dayanıklılıklarının ise ortalamanın üstünde olduğu izlenmiştir (Kirk,1972; Toprak, 2018).

Yine benzer bir çalışmada, “ÜY lise öğrencilerinde hostilite ve depresyonun en fazla, en az görülen psikolojik belirtinin ise somatizasyon olduğu, düşük stres kaynakları düzeyine sahip olmakla birlikte en fazla "kendine yükleme", en az "değişiklikler" strese neden olan faktörler olarak tespit edilmiştir. Üstün yeteneklilerin stres karşısında verdikleri tepkiler "az" düzeyindeyken, fizyolojik tepkileri daha az, en çok değerlendirici tepkiler verdikleri” bulunmuştur. Üstün yeteneklilerin psikolojik belirti düzeyleri, stres kaynakları ve stres karşısında verdikleri tepkiler cinsiyete ve sınıf düzeyine göre anlamlı

fark bulunmazken, araştırmada; üstün yetenekli lise öğrencilerinin psikolojik belirti düzeyleri ile stres düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur (Sürücü, 2013).

“Üstün yetenekli çocuk ile kardeşleri arasındaki ilişki” nin incelendiği araştırmanın örneklemini, ana babaya göre üstün yetenekli çocuklarının kardeşleriyle olan ilişkisi, yetmiş beş ÜY çocuğun ebeveyni oluşturmuş ve sonuçta birbirleriyle olumlu bir ilişkiye sahip oldukları ortaya çıkmıştır (Kahraman & Oğurlu, 2013).

University of North Texas, Denton, USA (2016)’da yapılmış araştırmada; kırsaldaki orta ve lisede öğrenim görmüş, üstün yetenekli 96 ergenler arasındaki mükemmeliyetçilik ve cinsiyet, doğum sırası ve yaş / sınıf düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemek için daha fazla araştırma yapılması gerektiği önerilmiş ve çalışma neticesinde: doğum sırası, cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından farklılıklar tespit edilmiştir (Kelly, 2016).

Görüldüğü üzere, üstün yetenekli bireyin eğitim alanı, ortamı, onlara eğitim verenler, üstün yetenekli olan ve olmayan-olmayan diğer akranları üzerinde karşılaştırmalı incelemeler, yaratıcı düşünme, problem çözme, öz-kavram, mükemmeliyetçilik – empati becerisi gibi değişkenler ile aile tutumu ve diğer değişkenler ile ilgili alan yazında araştırmalara rastlanmış ancak aynı ailede bulunan ve onların en önemli ilişkilerden biri olan kardeş ilişkisi ile ilgili kaygı, tutum ya da diğer kişilik özelliklerin karşılaştırmalı incelendiği araştırmalara pek rastlanmamıştır.

2.5.2 Kaygı ile İlgili Araştırmalar

Tanör (1982), kaygının öğrenme ve bellek üzerindeki etkilerini incelemiş, yüksek kaygılı kişiler düşük kaygılılara göre uzun sürede ve daha zor öğrenmekte, hatırlamayı gerektiren durumlarda daha iyi performans sergiledikleri bulgularına ulaşmışlardır (akt. Cebe, 2005).

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yetiştirme Yurtları’nda barınan çocukların “Benlik Saygısı”, “Depresyon”, “Kaygı” skorlarının ailesiyle kalan çocuklarla karşılaştırılması sonucunda; Ailesiyle kalan çocukların öz-kavramı skorları; durumluk kaygı ile sürekli saygı skorları ile

depresyon skorları aralarında orta dereceli bir negatif ilişki, ailesiyle kalan çocukların depresyon skorları; sürekli kaygı skorları ile durumluk kaygı skorları aralarında pozitif yönde orta dereceli bir korelasyon vardır (Cebe, 2005).

“Kaygı belirtilerini açıklamada bağlanma, pozitif ve negatif duygu düzenleme ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkiyi bütünleyici bir model” oluşturmayı amaçlayan, aynı adlı araştırmada yapılan model testi sonucunda, depresyon belirtileri kontrol edildikten sonra, güvenli bağlanma değerindeki yükselmenin pozitif duyguları artırma, negatif duyguları azaltma ve pozitif ruminasyon değerindeki artışı; güvensiz bağlanma değerindeki yükselmenin ise pozitif duyguda indirim düzeyindeki artışı yordadığı, güvensiz bağlanma değerindeki yükselme belirsizliğe tahammülsüzlük ve sürekli kaygı düzeylerindeki artışı da yordamaktadır (Yüksel, 2014).

2.5.3 Öz yeterlilik ile İlgili Araştırmalar

Kendini yetkin görme olarak tanımlanan öz yeterlilik kavramı bireyin neleri yapabileceklerini belirlemede etkindir. Sosyal bilişsel kuramında Bandura, bireyin gerçekleştirdiği eylemlerin arkasındaki en önemli güdüsel yapı olarak öz yeterlilik inançlarını temel ilkelerden biri olarak açıklar (Arseven, 2016).

Dembo (2004); bir termometre gibi olan öz yeterlilik, bireyin çalışmalarını ve öğrenmelerinin düzeyini etkiler ve değiştirir. Eğitim ile ilgili yapılan araştırmalarda öğrenci motivasyonunu kestirimde önemli bir ölçüttür öz yeterlilik (Acar, 2019).

Üstün yetenekli başarılı ve yetenekli başarısız (Örnekleme 56 yetenekli başarısız kişiden ve 122 yetenekli başarılı kişi oluşturmuştur.) kişilerin genel akademik öz-algılarında, okula karşı tutumlarında, öğretmenlere karşı tutumlarında, motivasyonunda ve öz düzenlemelerinde ve hedef değerlemesinde farklılık bulmak amaçlı yapılan araştırma sonucunda; kişilerin okula yönelik tutumlarında, öğretmenlere yönelik tutumlarında, motivasyon / öz düzenleme ve hedef değerlemesinde farklılık bulunurken, akademik öz algılarında farklılık göstermedikleri tespit edilmiştir (Mc Coach, 2003).

“Ergenlerin benlik algılarının yordayıcıları olarak: akademik öz yeterlilik inancı ve akademik başarı” adlı çalışmada akademik öz-yeterlik inancı, akademik başarı, yaş, cinsiyet ve okulda yatılı olma değişkenlerinin, ergenlerin benlik algıları üzerindeki etkileri regresyon analizi yapılmış, seçilen değişkenlerin ergenlerin benlik algılarının %11’ini açıkladığı, ergenlerin benlik algılarının sosyo-ekonomik gelir düzeyine göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır (Altun, 2011).

“Özgül öğrenme güçlüğü tanısı olan ve normal gelişim gösteren çocukların benlik kavramları, öz yeterlilik inançları ve sosyal becerilerinin karşılaştırılması” isimli çalışmada özgül öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin genel benlik kavramı, mutluluk ve doyuma ilişkin benlik kavramı, popülerite-sosyal beğeni gözde olma, zihin ve okul durumu, kaygı ve fiziksel görünüm benlik kavramı puanlarının; genel, akademik, sosyal ve duygusal öz-yeterlik inançlarının; sosyal becerilere ilişkin toplam puanlarının ve olumlu sosyal becerilere ilişkin puanlarının normal gelişim gösteren akranlarına göre anlamlı düzeyde düşük olduğunu göstermektedir (Şahin ve Dadanlı, 2017)

İrlandalı yetenekli, siber zorbalık davranışları yaşayan ergenlerin, ebeveynleri veya öğretmenleri bilgilendirme eğiliminde olmadığını gösteren araştırmada; bunun temel nedenleri arasında öz yeterlik, kontrol, algılanan riskler ile önceki raporlama deneyimlerinin etkisi ve cinsiyet ve yaşın raporlama yanıtı üzerindeki etkilerine dayanan kararların çerçevelemesi yer aldığı görülmüştür (Connolly, 2019).

2.5.4 Bilişsel Duygu Düzenleme ile İlgili Araştırmalar

Bilişsel Duygu Düzenleme (BDD) stratejilerinin, depresyon ve kaygı ile ilişkisini araştıran İranlıların örneklem olarak alındığı, bir çalışmada, felaketleştirme, kendini suçlama ve ruminasyon stratejilerinin, yüksek depresyon ve kaygı puanları ile ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu; olumlu yeniden odaklanma, olumlu yeniden değerlendirme ve plan yapmaya yeniden odaklanma gibi stratejilerin ise düşük depresyon ve kaygı puanlarıyla anlamlı derecede ilişki bulunduğu gözlenmiştir (Omran, 2011; İşgören, 2018)

Yapılan diğer bir araştırmada ergen ve erişkinlerin BDD stratejileri ve bunların depresyon ve kaygı arasındaki ilişkisine bakılmıştır. Çalışmanın

sonucunda; ergenlerin erişkinlerden daha az ölçüde bilişsel başa çıkma stratejisi kullandıklarını belirttiği yönünde olmuştur. Her iki grupta da semptomatolojinin açıklanmasında BDD stratejilerinin kullanıldığını göstermiştir. Özellikle kendini suçlamanın, felaketleştirmenin, ruminasyonun ve olumlu yeniden odaklanmanın psikopatoloji oluşumunda rolü olduğu belirtilmiştir (Garnefski, Legerstee, Kraaij, Kommer & Teerds, 2002; Güneri, 2017).

Bilişsel başa çıkma ile uyumlu BDD (Bilişsel Duygu Düzenleme) stratejilerinin, kaygı skorlarıyla arasında negatif yönde bir ilişki; bilişsel başa çıkma ve uyumsuz bilişsel duygu düzenleme stratejileri ile arasında da pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur (Ataman, 2011; İşgören, 2018).

Birçok araştırmada çocuk ve ergenlerin kullandığı olumsuz BDD stratejilerinin (ruminasyon, felaketleştirme ve kendini suçlama), öfke denetimsizliği, depresyon ve sosyal kaygı gibi sorunlarıyla da ilişkili olduğu görülmektedir.

“Bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin ebeveyn kontrolü ile akran ilişkileri ve akran baskısı arasındaki ilişkideki aracılık rolü” adlı çalışmada Daşçı’nın 576 lise öğrencisinden oluşan örneklem grubundan aldığı sonuçlar; negatif BDD stratejilerinin anne ve babadan algılanan psikolojik kontrol ile ergenin akran baskısına maruz kalması arasındaki ilişkide kısmi aracılık rolü olduğunu, pozitif BDD stratejilerinin ise anne ve babadan algılanan davranışsal kontrol ile ergenin olumlu arkadaşlık ilişkileri arasındaki ilişkide tam aracılık rolü olduğu şeklindedir (Daşçı, 2015).

“Genç yetişkinlerin BDD tarzlarının ilişkisel bağımlı benlik kurgusu ve cinsiyet” isimli 432 üniversite öğrencisi ile yapılmış çalışmada; BDD stratejilerinin bazı boyutları (kendini suçlama, kabul etme, düşünceye odaklanma, plana tekrar odaklanma, pozitif tekrar gözden geçirmek, bakış açısına yerleştirmek) ile ilişkisel bağımlı benlik kurgusu arasında pozitif yönde BDD stratejilerinin bazı boyutlarının (kendini suçlama, düşünceye odaklanma, plana tekrar odaklanma, bakış açısına yerleştirmek) ilişkisel bağımlı benlik kurgu düzeyine göre farklılaştığı ve kadınların ilişkisel bağımlı benlik kurgusu düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu araştırmanın bulgularıdır (Dündar, 2017).

3. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1 Araştırma Modeli

Araştırmamız tanımlayıcı bir araştırma olup, kesitsel tarama modeli kullanılmıştır.

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın örneklemini 12-17 yaş aralığındaki İzmir ilinin Çiğli ilçesinde bulunan Karşıyaka Aydoğan Yağcı Bilim Sanat Merkezi ve Konak ilçesindeki Şehit Ömer Halisdemir Bilim Sanat Eğitim Merkezi'nde kayıtlı, Weschler Nonverbal (WNV), ASİS ve Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği (WISC-R) sonucu ile toplam IQ 130 ve üstü puan ile özel (üstün) yetenek tanısı almış 40 öğrenci ile, onların üstün yetenek tanısı almamış, ikinci ve üçüncü kademedeki farklı okullarda okuyan kardeşlerinden oluşan 40 öğrenci olmak üzere; 12-17 yaş arasındaki toplamdaki 80 kişidir. Örneklemi 36 kız (%45) ve 44 erkek (%55) olmak üzere, toplamda 80 kişiden alınan veriler oluşturmaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %62,5 (N=50)'i ikinci kademedeki (ortaokul) iken, %37,5 (N=30)'u üçüncü kademe (lise) düzeyinde öğrenim görenlerden oluşmaktadır.

3.3 Veri Toplama Araştırma

Araştırma kapsamında demografik bilgilerin tespit edilmesine yönelik olarak hazırlanmış "Bilgi Formu" ile birlikte, öğrencilerin kendilerinin doldurduğu "Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği (STAI 1-2)", "Bilişsel Duygu Düzenleme

Ölçeği", "Çocuklar İçin Öz Yeterlilik Ölçeği", veri toplama araçları olarak kullanılmıştır.

3.3.1 Kişisel Bilgi formu

Ek 2 'de bir örneği sunulan ve bireyin "cinsiyeti, sınıfı, yaşı, kardeş sayısı, ebeveyne ait eğitim bilgileri, ekonomik durum ile ana-babanın birliktelik durumu" gibi sorulardan oluşmuş, katılımcılar hakkındaki demografik bilgileri almak için kullanılmıştır. (Ek:2)

3.3.2 Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği

Ölçekteki 20 madde "durumluk", 20 madde de "sürekli kaygı"yı ölçer. Necla Öner ve Ayhan Le Compte tarafından 1985'te Türkçe uyarlaması yapılan ölçeğin orijinali Spielberger ve arkadaşları tarafından 1970 yılında geliştirilmiştir. Test tekrar test ile ölçekler arasında, sürekli kaygı ölçeği için 0.73 ile 0.86, durumluk kaygı ölçeği için 0.16 ile 0.54 oranında geçerlilik belirtilmiştir.

Ölçeklerde düz ve ters maddeler vardır. Puanlarken olumlu duyguları dile getiren ters maddeler için 1 ağırlık değerinde olanlar 4, ağırlık değeri 4 olanlar ise 1'e dönüştürülür. Düz maddelerde 4 değerindeki yanıtlar olumsuz duygu ifadesidir ve kaygının yüksek olduğunu gösterir. Tersine çevrilmiş ifadelerde ise 4 değeri ifadeler düşük, 1 değeri ifadeler ise yüksek kaygı puanı aldırır. Durumluk kaygı ölçeğinde 10 tane (1,2,5,8,10,11,15,16,19,20) maddede, sürekli kaygı ölçeğinde ise 7 tane maddede (21,26,27,30,33,36,39) tersine çevrilmiş ifade bulunmaktadır. Her iki ölçekten elde edilen toplam puan 20 ile 80 arasında değişir. Yüksek kaygı seviyesini puanın büyüklüğü ile düşük kaygı seviyesini ise düşük puan ile ölçer (Güneri, 2017).

"Kendimi emniyette hissediyorum" Durumluk kaygı ölçeğinin 2. maddesinde, "Başkaları kadar mutlu olmak isterim" sürekli kaygı ölçeğinin 4. maddesinde yer alan ölçeğin ise 24. maddesindeki örnek sorulardır. Yirmi soru maddesi STAI-1 (1-20.maddeler)' de, yirmi soru maddesi STAI-2 (21-40 arası maddeler)' de bulunup, toplam 40 maddesi vardır (Güneri, 2017) (Ek:3).

3.3.3 Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği

Ölçek, kişinin stres verici olaylara verdiği karakteristik tepkilerini ölçtüğü gibi, belli stres verici olay ya da durumlar karşısında kullandığı bilişsel stratejileri de ölçmektedir (Ataman, 2011).

Garnefski, Kraaij ve Spinhoven (2001) tarafından geliştirilen Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği (Cognitive Emotion Regulation Questionnaire) için yapılan Türkçe uyarlama çalışması Oya Onat ve Mustafa Otrar (2010) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada, öğrencilerinin bilişsel duygu düzenleme stratejilerini ölçmek için kullanılmıştır. “Durumu (olanları) kabullenmek zorunda olduğumu düşünürüm (madde:11)”, “Yapabileceğim en iyi planın ne olduğunu düşünürüm (madde:32)” gibi örnek maddeleri bulunan ölçekte 36 madde bulunur. 12 yaş üzeri ergenlere uygulanan ölçeğin iç tutarlık güvenilirliği cronbach alpha değeri 0.78 olarak hesaplanmıştır (Güneri, 2017).

Ölçeğin toplam 9 alt boyutu bulunmaktadır. Beşli likert tipindeki ölçek 1 ve 5 arasında değerlendirilmektedir. Her alt boyutun puanı 4 ile 20 arasında değişmekte, 9 alt boyutlardan 1 (asla) ve 5 (her zaman) arasında elde edilen puanlarla değerlendirme yapılmaktadır. Ters kodlanmış madde bulunmamaktadır. Bir alt boyuttan alınan yüksek puan o alt boyutun belirlediği stratejinin daha çok kullanıldığını işaret etmektedir.

1. Kendini suçlama: Bireyin yaşadığı olay sonucu olumsuzluktan kendini sorumlu tutan düşünceler (ölçek madde numaraları 1, 10, 19, 28)
2. Kabul etme: yaşadıklarına yönelik kabulü olup, benlik saygısı ile pozitif, kaygı ile orta derecede negatif ilişki olduğu belirtilmiştir (Carver ve ark, 1989). (ölçek madde numaraları 2, 11, 20, 29)
3. Ruminasyon veya düşünceye odaklanma: Olumsuz olaylarla ilgili sürekli düşünme (madde 3, 12, 21, 30)
4. Olumlu yeniden odaklanma: Asıl olayı düşünmek yerine daha hoş konuları düşünmeye odaklanma (Madde 4, 13, 22, 31)
5. Plan yapmaya yeniden odaklanma: Olayla ilgili başa çıkma yollarını düşünme. Bu strateji, iyimserlik ve benlik saygısı ile olumlu, kaygı ile olumsuz ilişki göstermektedir (Garnefski ve diğerleri, 2001). (Madde 5, 14, 23, 32)

6. Olumlu yeniden değerlendirme: Bireyin gelişimine katkısı olan bu düşünme yaşanan olayla ilgili olumlu anlamlar yükleme. Bu stratejide, iyimserlik ve benlik saygısı ile olumlu, kaygı ile olumsuz ilişki göstermektedir (Garnefski ve diğerleri, 2001). (Madde 6, 15, 24, 33)

7. Olayın değerini azaltma: Başka olaylarla karşılaştırarak yaşanan olayın önemini azaltma yolunu tercih etmektir. Sosyal karşılaştırmanın başka bir biçimi olarak düşünülebilir (Allan ve Gilbert, 1995). (Madde 7, 16, 25, 34)

8. Felaketleştirme: Duygusal sıkıntı ve uyumsuzlukla ilişkili olup, yaşanan olayın dehşet verici yanının üzerinde yoğunlaşan düşünceler. Uyumsuzluk, duygusal sıkıntılar ve depresyonla ilişkili olduğu ileri sürülmektedir (Kallay, Sullivan 2009). (Madde 8, 17, 26, 35)

9. Diğerlerini suçlama: Bu strateji, yaşanan deneyimde suçun başka bir kişide ya da çevreye yükleyen düşünceler (Madde 9, 18, 27, 36) (Güneri, 2017).

Akyunus-İnce (2012) ölçeğin güvenilirliğini test ettiği çalışmasında iç tutarlık katsayıları 0.72 - 0.88 arasında, tüm ölçek için iç tutarlık katsayısı ise 0.88 bulunmuştur. Çalışmada aynı zamanda BDDÖ' nün eşzamanlı geçerliği Pozitif Negatif Duygulanım Ölçeği ile arasındaki ilişki hesaplanarak incelenmiştir. Bilişsel duygu düzenleme stratejileri olumlu (kabul, plan yapmaya yeniden odaklanma, olumlu yeniden odaklanma, olumlu yeniden değerlendirme) ve olumsuz stratejiler (kendini suçlama, diğerlerini suçlama, ruminasyon ve felaketleştirme) olmak üzere ikiye ayrılmış ve pozitif stratejiler ile pozitif duygular arasında ($r=0.36$ $p<.001$) ve olumsuz stratejiler ile negatif duygular arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki ($r=0.44$, $p<.001$) bulunmuştur (Akyunus-İnce, 2012). Bu araştırmada da BDD stratejileri Pozitif BDD ve Negatif BDD stratejiler şeklinde gruplandırılarak analize dahil edilmiştir. (Ek:4)

3.3.4 Çocuklar İçin Öz-yeterlik Ölçeği

Orta öğretim ve lise düzeyinde çocuklara (12-18 yaş), duygusal, sosyal ve akademik öz yeterliklerini belirlemek amacıyla Muris (2001) 'in geliştirdiği ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışması Bülent Baki Telef (2012) tarafından yapılmıştır. Çocuklar için öz-yeterlik ölçeğinin Türkçe ve İngilizce formlar

arasındaki eşdeğerliliği sınanmıştır. Korelasyonlar ölçeğin geneli için .86, alt faktörlerden akademik öz-yeterlik .84, sosyal öz-yeterlik .64 ve duygusal öz-yeterlik .78 ($p < .01$) olarak bulunmuştur. Ölçeğin test tekrar güvenirlik katsayıları ise .75 ile .89 arasında değiştiği görülmüştür.

Öz Yeterlik için Çocuklarda Öz Yeterlik Ölçeğinin akademik, sosyal ve öz-yeterliklerini tespit amaçlı alt ölçekleri bulunmaktadır (Telef, 2012).

Örnek madde 4: “Çok korktuğunuzda yeniden sakinleşebilmeyi ne kadar iyi başarabiliyorsunuz?” madde 17: “Okuldaki çalışmalarınızla ailenizi memnun etmeyi ne kadar başarabiliyorsunuz?” vb sorulardan oluşan çocuklar için öz yeterlik ölçeği beşli likert tipi (1=hiç ve 5= çok iyi) bir ölçek olup, alt faktör puanları ilgili maddelerin toplanmasıyla hesaplanarak, ölçekten alınabilecek en yüksek puan 105, en düşük puan ise 21'dir. Yüksek puan ilgili öz yeterlik düzeyinin birey için yüksek, ölçekten alınan düşük puan ise öz yeterlik düzeyinin düşük olduğuna işaret eder (Telef, 2012). (Ek:5)

3.4. Veri Toplama İşlemi

Bu çalışmada araştırmancının 40 özel yetenek tanısı almış birey ve onların tanı almamış kardeşleri üzerinde, toplam 80 kişi ile veli izinleri alınarak gönüllülük esasında dayanarak yapılmıştır. Çalışma öncesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB) çalışma içeriği ile ilgili yazılı olarak bilgilendirme yapıp gerekli izin alınmış, araştırmaya katılacak öğrencilerin eğitim kurumlarına bu izin örneği gönderilmiştir. Ayrıca araştırma ile ilgili kısa bilgi içeren onam formu verilerek öğrenci velilerinin izinleri alınmıştır. Ek 6' da İl Milli Eğitim Müdürlüğü izni eklenmiştir.

Anketlerin uygulanması sırasında Konak ve Çiğli Bilim ve Sanat Eğitim Merkezlerine gidilerek kurum idarecileri ve rehberlik servisindeki rehber öğretmenler ile araştırmancının içeriği, izinleri ve uygulama planlaması görüşülerek, anketlerin dağıtımı sağlanmıştır. 110 anket dağıtılmış ancak araştırmaya katılmak istemeyenler ile kardeş yaş grubu ölçeğe uygun olmayan katılımcıların anketleri çıkartılmıştır. Veli ve öğrencinin gönüllü olduğu 80 katılımcıya ait ölçek analiz için kullanılmıştır. Katılanlar ile yardımcı olan idareci ve rehber öğretmenlere teşekkür edilerek, araştırma sonucu ile ilgili bilgi almak istemeleri durumunda ulaşabilecekleri bilgiler paylaşılmıştır.

3.5 Verilerin Analizi

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, ana-babalarının eğitim durumu, ana-babaların hayatta olma ve gelir durumu değişkenlerine göre kaygı ölçeği, öz yeterlik ve bilişsel duygu düzenleme ölçeklerinin alt boyutlarından almış oldukları puanlar arasındaki farklılıkları analiz etmek için SPSS 24.0 sürümü kullanılarak istatistiksel analiz yöntemleri uygulanmıştır.

İlkönce katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ait sayı, yüzdelik, ortalama, standart sapma ve aralık değerlerine yönelik hesaplamalarda tanımlayıcı istatistik tekniklerinden yararlanılarak yapılmıştır. Araştırmadaki birbiriyle ilişkili değişkenlerin yaş, cinsiyet, tanı alan (BİLSEM' li) ve tanı almayan (kardeş) grup ile Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği (BDDÖ), Durumluk ve Sürekli Kaygı (STAI-1, STAI-2), Öz-yeterlilik Ölçeği alt boyut değişkenlerinin birbiriyle ilişkilerini incelemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır.

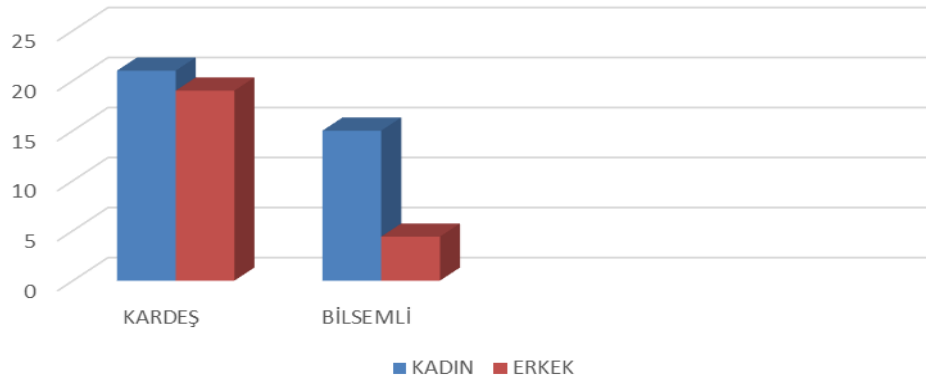
Veri analiz teknikleri olarak; normal dağılım gösteren değişkenlerde bağımsız *t* testi, normal dağılım göstermeyen değişkenlerde ise bağımsız değişkenlerin kategorik sayısına bağlı olarak nonparametrik testlerden; Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Test sonuçları bulgular kısmında gerek açıklamalar ile gerek tablo ile aktarılmıştır.

4. BÖLÜM

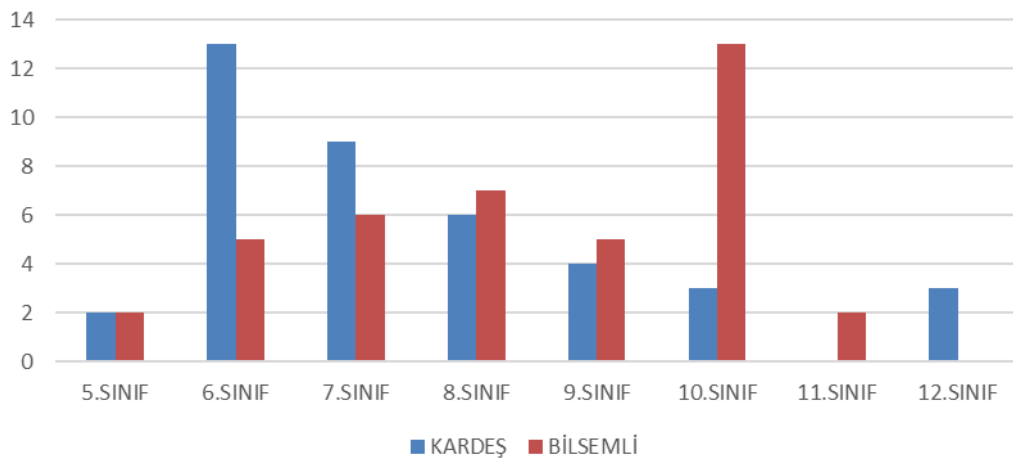
BULGULAR

4.1 Grafikler

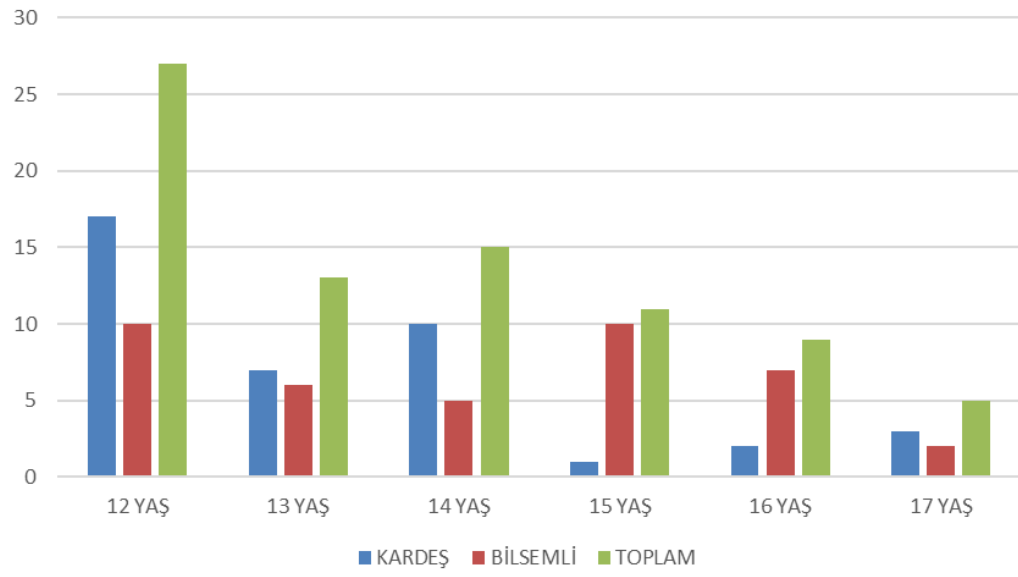
Şekil 1: Katılımcıların Grubuna Göre Cinsiyet Grafiği

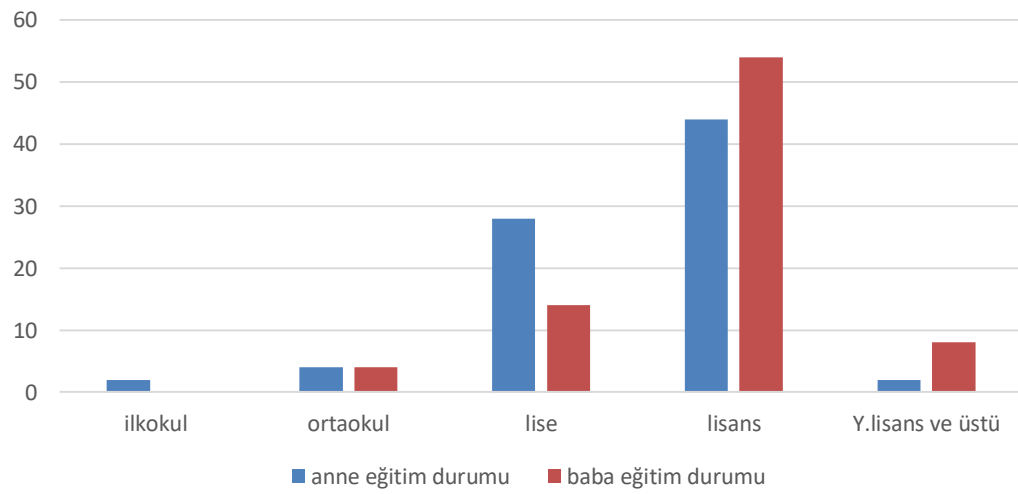
Şekil 2: Katılımcı Grupların Sınıflara Göre Dağılım Grafiği

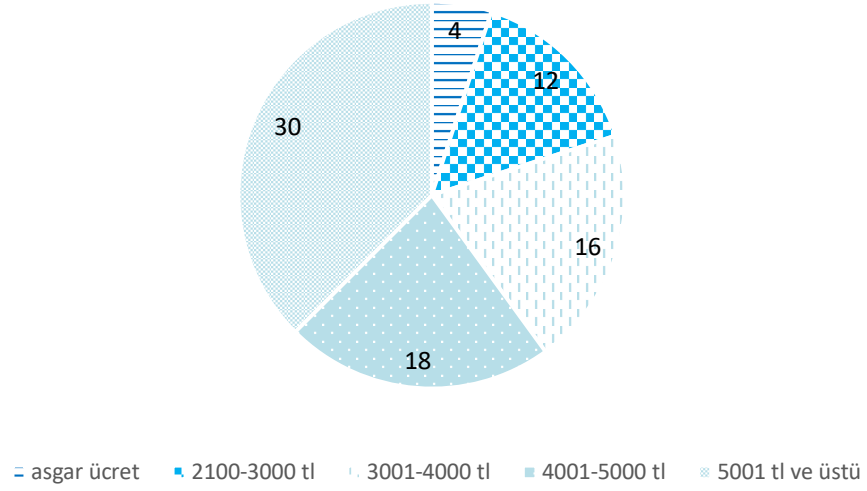
Şekil 3: Katılımcı Grupların Yaş Dağılım Grafiği

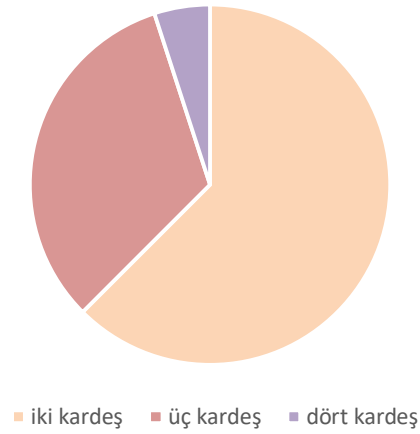
Şekil 4: Katılımcıların Ebeveynlerinin Eğitim Durum Grafiği

Şekil 5: Katılımcıların Ebeveynlerinin Gelir Durum grafiği

Şekil 6: Katılımcıların Kardeş Sayıları Grafiği

4.2. Tanımlayıcı Bulgular

4.2.1 Örneklemdaki bireylerin demografik özelliklerine ilişkin bulgular

Çalışmanın katılımcılarının sosyo-demografik bilgileri Tablo1’de gösterilmiştir.

Katılımcılardan toplam 80 kişinin %45’i kızlardan, %55’i erkeklerden oluşmuştur. Araştırmaya katılan üstün yetenekli öğrencilerin (BİLSEM’li) yaş ortalaması 14.1 (Ss=1.61), kardeşlerinin yaş ortalaması 13.32 (Ss=1.54)

olarak bulunmuştur. Tüm katılımcıların yaş ortalaması 13.71 (Ss=1.61) olarak bulunmuştur. Tabloda görüldüğü gibi, 12-13 yaş (N=39, Ss=48.8), 14-17 yaş grubu ise (N=41, Ss=51.3) olarak analizde iki gruba ayrılmıştır. Katılımcıların büyük bir kısmı 14-15 yaş aralığında (%38.8) iken en düşük katılım oranı 16-17 yaş aralığındadır (%17.5). Öğrencilerin çoğu (%62.5) iki kardeş iken, %26'sı üç, %5'i dört kardeştir. Anne babaların %92.5'i evli olup, %5'i boşanan, %2.5'i ise ayrı yaşamaktadır.

Analiz sırasında boşanan ve ayrı yaşayanlar grubu birleştirilmiştir. Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi %55 ile en yüksek grup lisans seviyesinde iken, babalarının en az ortaokul mezunu olup, %67.5 yüzde ile lisans mezunlarından oluşmaktadır. Ailelerin %37.5'i beş bin liranın üstü aylık gelir ile yüksek ekonomik gelir düzeyine sahiptir. Analiz sırasında aile gelir düzeyi 3000 TL ve altı "düşük", 3001 ve 5000 TL arası "orta" ve 5001 TL ve üstü "yüksek" gelir düzeyi olarak üç grupta toplanmıştır.

Tablo 1.*Katılımcıların Sosyo-demografik Özellikleri*

Faktör	Değişken	N	%	Ort	SS	Ranj
Yaş	Kardeş	40		13.32	1.54	
	BİLSEM li	40		14.1	1.61	
	Toplam	80		13.71	1.61	12-17
Cinsiyet	Kadın	36	45			
	Erkek	44	55			
Yaş Grubu	12-13 yaş	39	48.8			
	14-17 yaş	41	51.3			
Sınıf Grubu	5-8	50	62.5			
	9-12	30	37.5			
Kardeş Sayısı	2	50	62.5			
	3	26	32.5			
	4	4	5			
Anne baba medeni durum	Birlikte	74	92.5			
	Boşanmış	4	5			
	Ayrı yaşıyor	2	2.5			
Anne	Sağ	80	100			
Baba	Sağ	80	100			
Anne eğitim Düzeyi	İlköğretim	2	2.5			
	Ortaöğretim	4	5			
	Lise	28	35			
	Lisans	44	55			
	Y.lisans ve üstü	2	2.5			
Baba eğitim Düzeyi	Ortaöğretim	4	5			
	Lise	14	17.5			
	Lisans	54	67.5			
	Y.lisans ve üstü	8	10			
Ekonomik Gelir Düzeyi	Asgari ücret	4	5	3.72	1.25	1-5
	2100-3000 tl	12	15			
	3001-4000 tl	16	20			
	4001-5000 tl	18	22.5			
	5001 tl ve üstü	30	37.5			

Tablo 2.*Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı*

	KADIN	ERKEK	TOPLAM
	%	%	%
	N	N	N
KARDEŞ	52.5 (21)	47.5 (19)	100 (40)
BİLSEM'Lİ	37.5 (15)	62.5 (25)	100 (40)
TOPLAM	45 (36)	55 (44)	100 (80)

Araştırmaya katılan toplam 80 kişiden, 40 kardeş katılımcıların %52.5'inin (N=21) kadın olduğu, %47.5'inin (N=19) erkek olduğu, 40 BİLSEM'li katılımcıların %37.5'inin (N=15) kadın olduğu, %55'inin (N=44) erkek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3.*Katılımcı Grupların Yaş Grubu Dağılımı*

	12-13	14-17	TOPLAM
	%	%	%
	N	N	N
KARDEŞ	57.5 (23)	42.5 (17)	100 (40)
BİLSEMLİ	40 (16)	60 (24)	100 (40)
TOPLAM	48.8 (39)	51.3 (41)	100 (80)

Araştırmaya katılan toplam 80 kişiden, 40 kardeş katılımcıların %57.5' inin (N=23) 12-13 yaşta, %42.5' inin (N=17) 14-17 yaşta olduğu, 40 BİLSEM'li katılımcıların %40' ının (N=16) 12-13 yaşta olduğu, %60' ının 14-17 (N=24) yaşta olduğu tespit edilmiştir.

4.2.2 Kaygı Ölçeğinin Durumluk ve Sürekli Kaygı Alt Boyutlarına İlişkin Analizler

Tablo 4.

Kardeş ve Bİlsem’li gruplara göre durumluk ve sürekli kaygı puanlarının karşılaştırılması

	<i>Grup</i>	<i>N</i>	<i>X</i>	<i>Ss</i>	<i>Sd</i>	<i>t</i>	<i>P</i>
Durumluk Kaygı Skoru	Kardeş	40	46.15	5.34	78	.755	.453
	Bilsem’li	40	45.22	5.61			
Sürekli Kaygı Skoru	Kardeş	40	46.25	4.93	78	.143	.887
	Bilsem’li	40	46.10	4.45			

$p > 0.05$ $p = .453$, $p = .887$

Katılımcıların gruplarına göre durumluk kaygı düzeyi puanları karşılaştırıldığında kardeşlerin ($x = 46.15$) olduğu, BİLSEM’li öğrencilerin ($x = 45.22$) olduğu şeklindedir. Katılımcıların durumluk kaygı düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla bağımsız gruplar için t-testi kullanılmıştır. Durumluk kaygı düzeyi hem kardeşlerin oluşturduğu grupta hem de BİLSEM grubunda *ortalama üstü kaygı seviyesinde* tespit edilmiş ($\text{ortalama} = 45.22 - 46.15 > 36-41$) olmasına karşın katılımcı grubuna göre farklılık gözlenmemiştir ($t(78) = .755$, $p = .453$). Sürekli kaygı düzeyi skorları karşılaştırıldığında kardeşlerin ($x = 46.25$) olduğu, BİLSEM’li öğrencilerin ($x = 46.10$) olduğu şeklindedir. Her iki grubun sürekli kaygı durumu *ortalama üstü* ($46.25 - 46.10 > 36-41$) seviyesinde tespit edilmiştir ($t(78) = .143$, $p = .887$). Durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri her iki grup için de ortalamanın üzerinde olmakla beraber katılımcı grubuna göre farklılık göstermemektedir. Analiz sonucuna göre kaygı düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

4.2.2.1 Cinsiyete Göre Kaygı Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

Tablo 5.

Kardeş ve Bilsem’li öğrencilerin cinsiyeti kız olanların durumluk ve sürekli kaygı puanlarının karşılaştırılması

Ölçek alt boyut	Grup	Cinsiyet	N	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Durumluk kaygı	Bilsem	K	15	18.57	278.5	156.5	.974
	Kardeş	K	21	18.45	387.5		
Sürekli kaygı	Bilsem	K	15	17.30	259.5	139.5	.562
	Kardeş	K	21	19.36	406.5		

Mann Whitney U Testi sonucunda tablodan da izleneceği üzere cinsiyeti kız olan Bilsem’li ve onların aynı cinsiyetteki kardeşlerin durumluk kaygı puanları karşılaştırıldığında anlamlı fark ($U=156.5$, $p= .974$) bulunmamış, Sürekli kaygı düzeyleri ile ise ($U=139.5$, $p= .562$) yine istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$, $p= .974$, $p= .562$).

Tablo 6.

Kardeş ve Bilsem’li Öğrencilerin Cinsiyetinin Erkek Olanların Durumluk ve Sürekli Kaygı Skorunun Karşılaştırılması

Ölçek alt boyut	Grup	Cinsiyet	N	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Durumluk kaygı	Bilsem	E	25	20.46	511.5	186.5	.225
	Kardeş	E	19	25.18	478.5		
Sürekli kaygı	Bilsem	E	25	23.48	587	213	.560
	Kardeş	E	19	21.21	403		

Tablo 6 izlendiğinde: Katılımcılardan cinsiyeti erkek olan Bilsem’li ve onların aynı cinsiyetteki kardeşlerin durumluk kaygı puanları karşılaştırıldığında

anlamlı fark ($U=186.5$, $p= .225$) bulunmamış, sürekli kaygı düzeyleri ile de ($U=213$, $p= .560$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$, $p= .225$, $p= .560$).

4.2.2.2 Demografik Diğer Değişkenlere Göre Kaygı Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

Tablo 7.

Katılımcıların Anne ve Babalarının Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Ölçek alt boyut	Grup	Eğitim Düzeyi	N	Sıra ortalaması	ss	Sd	X^2	P
Durumluk kaygı	Baba	Ortaöğretim	4	37.13	5.46	2	1.43	.487
		Lise	14	34.18				
		Lisans ve üstü	62	42.15				
	Anne	Ortaöğretim	6	39.92	5.46	2	1.65	.437
		Lise	28	36.11				
		Lisans ve üstü	46	43.25				
Sürekli kaygı	Baba	Ortaöğretim	4	53.75	4.67	2	2.79	.248
		Lise	14	33.14				
		Lisans ve üstü	62	40.19				
	Anne	Ortaöğretim	6	35.67	4.67	2	.334	.846
		Lise	28	41.68				
		Lisans ve üstü	46	40.41				

Araştırmaya katılan katılımcıların anne ve babalarının eğitim düzey durumuna göre hem durumluk kaygı ve hem sürekli kaygı puanları Kruskal-Wallis testi öncesi eğitim düzey kategorileri ortaöğretim (okur-yazar olmayan, ilkokul ve ortaokul), lise ve lisans ve üstü (lisans, yüksek lisans) olarak üç kategoriye alınmıştır. Analiz sonuçları Tablo 7' de verilmiştir.

Babaların eğitim düzeyleri ($X^2=1.43$ $p= .487$) ile DK puan durumuna göre ve annelerin eğitim düzeyi ($X^2=1.65$, $p= .437$) ile DK puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

Annelerin eğitim düzeyi ile SK puanları ($X^2= .334$, $p= .846$) arasında ve babaların eğitim düzeyi ($X^2=2.79$ $p= .248$) SK puanları arasında $p>.05$ bulunmuş, yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Katılımcıların anne ve babalarının eğitim düzeyine göre sürekli kaygı ve durumluk kaygı düzeyi anlamlı olarak farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

Tablo 8.

Katılımcıların Sınıf Düzeyine göre Durumluk-Sürekli Kaygı Puanlarının Karşılaştırılması Mann- Whitney U Testi

Ölçek alt boyut	Grup	Sınıf grubu	N	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Durumluk kaygı	Bilsem	5-8	20	21.83	436.50	173.50	.472
		9-12	20	19.18	383.50		
	Kardeş	5-8	30	22.45	673.50	91.50	.066
		9-12	10	14.65	146.50		
	Tüm katılımcı	5-8	50	44.26	2213	562.00	.061
Sürekli kaygı	Bilsem	5-8	20	19.28	385.50	175.50	.506
		9-12	20	21.73	434.50		
	Kardeş	5-8	30	22.52	675.50	89.50	.058
		9-12	10	14.45	144.50		
	Tüm katılımcı	5-8	50	42.37	2118.50	656.50	.352
		9-12	30	37.38	1121.50		

Katılımcıların sınıf düzeyine göre DK ve SK puanlarının karşılaştırılmasında Mann- Whitney U testinden yararlanılmıştır. İlk aşamada, katılımcıların sınıf düzeyleri 5-8. sınıf (ortaokul) ve 9-12. sınıf (lise) olmak üzere iki kategoride toplanarak, sonrasında katılımcı gruplar ayrı ayrı analiz edilmiştir. Analiz sonuçları tek tabloda (Tablo 8) gösterilmiştir.

Tablodan da izleneceği üzere durumluk kaygı puanları karşılaştırıldığında; Bilsem'lilerin ($U=173.50$, $p= .472$), / kardeşlerin ($U=91.50$, $p= .066$), / tüm katılımcıların ($U=562$, $p= .061$) sınıf grupları, başka bir deyiş ile ortaokul ya da lisede olmaları ile DK puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Sınıf düzeyine göre grupların sürekli kaygı puanları karşılaştırıldığında ise; Bilsem'lilerin ($U=175.50$, $p= .506$), / kardeşlerin ($U=89.50$, $p= .058$), / tüm

katılımcı ($U=656.50$, $P=352$) grupların puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Kardeş grubunun SK puanları anlamlılığa çok yakın ($p= .058$) olmakla birlikte tüm gruplarda anlamlı bir farklılaşma yoktur ($p>0.05$).

Tablo 9.

Katılımcıların Yaş Grubuna Göre Durumluk-Süreklilik Kaygı Puanlarının Karşılaştırılması

Ölçek alt boyut	Grup	Yaş grubu	N	Sıra ortalaması	Sıra top	U	P
Durumluk kaygı	Bilsem	12-13	16	20.69	331	189	.934
		14-17	24	20.38	489		
	Kardeş	12-13	23	24.96	574	93	.005
		14-17	17	14.47	246		
	Tüm katılımcı	12-13	39	46.32	1806.5	572.5	.029
		14-17	41	34.96	1433.5		
Süreklilik kaygı	Bilsem	12-13	16	16.50	264	128	.076
		14-17	24	23.17	556		
	Kardeş	12-13	23	24.11	554.5	112.5	.023
		14-17	17	15.62	265.5		
	Tüm katılımcı	12-13	39	42.19	1645.5	733.5	.524
		14-17	41	38.89	1594.5		

Katılımcıların yaş gruplarına göre kaygı durumları puanlarını karşılaştırmak için Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Tablo 9' da Bilsem'li grup, onun tanı almamış kardeş grubu ve tüm katılımcılar ayrı analiz edilmiş ve tek tabloda gösterilmiştir.

Bilsem'lilerin yaş grubu ($U=189$, $n=40$), $p= .934$) ile durumluk kaygı puan ortalamaları karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Kardeşlerin yaş grubu ($U=93$, $n=40$), $p= .005$) ile DK puan ortalamaları karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. En yüksek ortalama (24.96) 12-13 yaş grubundadır ($p<0.05$).

Tüm katılımcıların yaş grupları ile DK puanları karşılaştırıldığında ($U=572.5$, $p= .029$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$).

Bilsem'lilerin yaşı grup düzeyi ile sürekli kaygı puanları karşılaştırıldığında ($U=128$, $n=40$, $p= .076$) iki değişken aralarında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p> .05$). Kardeşlerin yaşı grupları ile sürekli kaygı düzeyi puanı karşılaştırıldığında ($U=112.5$, $p= .023$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). En yüksek ortalama 12-13 yaşı grubundadır ($ort=24.11$). Tüm katılımcıların yaşı grupları ve sürekli kaygı puanları arasında ($U=733.5$, $p= .524$) ise anlamlı fark yoktur ($p> .05$).

4.2.2.3 Demografik Diğer Özellikler ile Ölçeklerin Alt boyutlarının karşılaştırılması

Tablo 10.

Katılımcı Grupların Anne ve Babalarının Eğitim Düzeyine Göre Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği Alt Boyutları ile Öz yeterlilik Alt Boyutları puanlarının karşılaştırılması

Ölçek alt boyut	Grup	Eğitim Düzeyi	N	Sıra ortalaması	Ss	SD	X ²	P
Pozitif BDD	Baba	Ortaöğretim	4	38.13	12.94	2	1.07	.584
		Lise	14	34.93				
		Lisans ve üst	62	41.91				
	Anne	Ortaöğretim	6	37.42	12.94	2	.120	.942
		Lise	28	40.50				
		Lisans ve üst	46	40.90				
Negatif BDD	Baba	Ortaöğretim	4	48.25	9.64	2	2.78	.249
		Lise	14	31.57				
		Lisans ve üst	62	42.02				
	Anne	Ortaöğretim	6	42.08	9.64	2	2.62	.269
		Lise	28	34.80				
		Lisans ve üst	46	43.76				
Sosyal özyeterlilik	Baba	Ortaöğretim	4	34.88	5.25	2	1.09	.580
		Lise	14	45.93				
		Lisans ve üst	62	39.64				
	Anne	Ortaöğretim	6	30.33	5.25	2	2.41	.299
		Lise	28	45.05				
		Lisans ve üst	46	39.05				
Akademik özyeterlilik	Baba	Ortaöğretim	4	44.50	5.66	2	.302	.860
		Lise	14	42.64				
		Lisans ve üst	62	39.76				
	Anne	Ortaöğretim	6	40.25	5.66	2	.226	.893
		Lise	28	42.16				
		Lisans ve üst	46	39.52				
Duygusal özyeterlilik	Baba	Ortaöğretim	4	32.13	5.79	2	.394	.757
		Lise	14	41.46				
		Lisans ve üst	62	40.82				
	Anne	Ortaöğretim	6	43.25	5.79	2	.394	.821
		Lise	28	42.18				
		Lisans ve üst	46	39.12				

Tablo 10 izlendiğinde;

Katılımcıların babalarının eğitim düzeyi ($X^2=1.07$, $p= .584$) ve de annelerinin eğitim düzeyi ($X^2=.120$, $p=.942$) ile Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği Pozitif BDD alt boyut puanları karşılaştırıldığında;

Ebeveyn eğitim düzeyi açısından pozitif BDD puanları anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0.05$).

Katılımcıların babalarının eğitim düzeyi puanları ($X^2=2.78$, $p= .249$) ve de annelerinin eğitim düzeyi ($X^2=2.62$, $p=.269$) puanları negatif BDD alt boyut puanları ile arasında da anlamlı bir fark yoktur ($p>0.05$).

Katılımcıların babalarının eğitim düzeyi puanları ($X^2=1.09$, $p= .580$) ve de annelerinin eğitim düzeyi ($X^2=2.41$, $p= .299$) puanları ile Öz yeterlilik Ölçeği alt boyut puanlarına bakıldığında ise; sosyal alt boyut puanları arasında anlamlı fark bulunmamış,

Katılımcıların babalarının eğitim düzeyi puanları ($X^2= .302$, $p= .860$) ve de annelerinin eğitim düzeyi ($X^2= .226$, $p= .893$) puanları ile akademik alt boyut puanları arasında anlamlı fark bulunmamış,

Katılımcıların babalarının eğitim düzeyi puanları ($X^2= .558$, $p= .757$) ve de annelerinin eğitim düzeyi ($X^2= .394$, $p= .821$) puanları ile duygusal alt boyut puanları arasında istatistiksel anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Sonuç olarak, ebeveynlerin eğitim düzeyi ile ölçeklerin alt boyut puanları arasında anlamlı farklılaşmamaktadır.

Tablo 11.

Katılımcı Grupların Anne ve Babalarının Medeni Durumuna Göre Sürekli ve Durumluk Kaygı-Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği Alt Boyutları ile Öz yeterlilik Alt Boyutları puanlarının karşılaştırılması

<i>Değişken</i>	<i>Medeni durum</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ortalama</i>	<i>Sıra toplam</i>	<i>U</i>	<i>P</i>
Pozitif BDD	Birlikte	74	40.77	3017		
	Ayrı	6	37.17	223	202	.715
Negatif BDD	Birlikte	74	38.83	2873.5		
	Ayrı	6	61.08	366.5	98.5	.024
Sosyal Özyeterlilik	Birlikte	74	41.53	3073		
	Ayrı	6	27.83	167	146	.164
Akademik Özyeterlilik	Birlikte	74	41.34	3059.5		
	Ayrı	6	30.08	180.5	159.5	.252
Duygusal Özyeterlilik	Birlikte	74	41.72	3087.5		
	Ayrı	6	25.42	152.5	131.5	.098
Durumluk Kaygı	Birlikte	74	39.28	2907		
	Ayrı	6	55.50	333	132	.099
Sürekli Kaygı	Birlikte	74	38.96	2883		
	Ayrı	6	59.50	357	108	.037

Mann Whitney U test sonuçları Tablo 11’de izlenmektedir. Analize geçilmeden önce medeni durumu ayrı yaşayan ve boşanmış olanlar “ayrı” kategorisinde birleştirme işlemi yapılmıştır.

Tablodan da görüldüğü üzere;

Tüm katılımcıların ebeveynlerinin medeni durum düzeyi ($U=202$, $p=.715$) ile Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği Pozitif BDD alt boyut puanları ile puanları arasında anlamlı farklılaşma yoktur.

Tüm katılımcıların ebeveynlerinin medeni durum düzeyi ($U=98.50$, $p=.024$) Negatif BDD alt boyut puanları boşanmış-ayrı olanların ortalama puanı daha

yüksek ($X_{ort}=61.08$) olup, birlikte olanlar arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p<0.05$).

Öz yeterlilik ölçeği alt boyu puanlarına bakıldığında ise; tüm katılımcıların ebeveynlerinin medeni durum ($U=146$, $p= .164$) ile sosyal alt boyut puanları arasında ve akademik alt boyut puanları ($U=159.5$, $p= .252$) arasında ve de duygusal alt boyut puanları ($U=131.5$, $p= .098$) arasında istatistiksel anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$). Katılımcıların ebeveynin medeni durum açısından öz yeterlilik puanları arasında farklılaşma yoktur.

Bununla birlikte;

Tüm katılımcıların ebeveynlerinin medeni durum düzeyi ile kaygı ölçeğinin durumluk kaygı alt boyut ($U=132$, $p= .099$, $p>0.05$) puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı ancak,

Katılımcıların ebeveynlerinin medeni durumu ayrı olanlar ile sürekli kaygı düzey puan ortalaması ($X_{ort}=59.50$) daha yüksek bulunmuş, değişkenler ($U=108$, $p= .037$, $p<0.05$) arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 12.

Katılımcı Grupların Ebeveynlerin Gelir Düzeyine Göre Sürekli ve Durumluk Kaygı, Pozitif BDD, Negatif BDD ile Öz yeterlilik toplam puanlarının karşılaştırılması

Ölçek alt boyut	Grup	Gelir Düzeyi	N	Sıra ortalaması	Df	X ²	P
Sürekli kaygı	Bilsem	Düşük	8	13.88	2	3.80	.149
		Orta	17	20.71			
		Yüksek	15	23.80			
	Kardeş	Düşük	8	26.13	2	4.55	.103
		Orta	17	16.21			
		Yüksek	15	22.37			
	Tüm katılımcı	Düşük	16	39.78	2	2.23	.328
		Orta	34	36.63			
		Yüksek	30	45.27			
Durumluk kaygı	Bilsem	Düşük	8	15.88	2	3.87	.144
		Orta	17	24.59			
		Yüksek	15	18.33			
	Kardeş	Düşük	8	17.31	2	1.30	.520
		Orta	17	19.85			
		Yüksek	15	22.93			
	Tüm katılımcı	Düşük	16	33.34	2	2.38	.303
		Orta	34	44.18			
		Yüksek	30	40.15			
Pozitif BDD	Bilsem	Düşük	8	20.00	2	.065	.968
		Orta	17	20.21			
		Yüksek	15	21.10			
	Kardeş	Düşük	8	19.69	2	.052	.974
		Orta	17	20.82			
		Yüksek	15	20.57			
	Tüm katılımcı	Düşük	16	39.44	2	.057	.972
		Orta	34	40.43			
		Yüksek	30	41.15			
Negatif BDD	Bilsem	Düşük	8	19.25	2	3.75	.153
		Orta	17	17.12			
		Yüksek	15	25.00			
	Kardeş	Düşük	8	24.44	2	1.33	.512
		Orta	17	20.38			
		Yüksek	15	18.53			
	Tüm katılımcı	Düşük	16	44.13	2	1.23	.539
		Orta	34	37.24			
		Yüksek	30	42.27			
Öz yeterlilik toplam	Bilsem	Düşük	8	26.19	2	2.69	.260
		Orta	17	20.18			
		Yüksek	15	17.83			
	Kardeş	Düşük	8	19.06	2	.192	.909
		Orta	17	20.47			
		Yüksek	15	21.30			
	Tüm katılımcı	Düşük	16	43.81	2	.459	.795
		Orta	34	40.29			
		Yüksek	30	38.97			

Analize başlamadan önce gelir durumu 3000 TL ve altı (düşük), 3001-5000 TL arası (orta) ve 5001 TL ve üzeri (yüksek) gelir düzeyi olarak üç kategoride toplanmıştır. Tablo 12 izlendiği üzere BİLSEM/ kardeş grubu ve tüm katılımcıların ebeveynlerinin gelir düzeyi ile kaygı ölçeğinin, sürekli kaygı alt

boyut puanları sırasıyla (($p = .149$, $p = .103$, $p = .328$), $p > 0.05$) puanları arasında anlamlı fark olmadığı, Durumluk kaygı alt boyut puanları (sırasıyla ($p = .144$, $p = .520$, $p = .303$), $p > 0.05$) puanları arasında anlamlı fark olmadığı, Ebeveynlerinin gelir düzeyi ile öz yeterlilik toplam puanı ile ($p = .260$, $p = .909$, $p = .795$) anlamlı bir fark olmadığı,

Ebeveynlerinin gelir düzeyi ile pozitif BDD alt boyut puanları ile (sırasıyla ($p = .968$, $p = .974$, $p = .972$), $p > 0.05$) arasında anlamlı bir fark olmadığı,

Ebeveynlerinin gelir düzeyi ile negatif BDD puanları (($p = .153$, $p = .512$, $p = .539$), $p > 0.05$) arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir ($p > 0.05$).

4.2.3 Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları ile İlgili Bulgular

Tablo 13.

Kardeş ve Bilsem’li Gruplara göre bilişsel duygu düzenleme toplam puanların karşılaştırılması T-test

	<i>Grup</i>	<i>N</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>P</i>
Bilişsel duygu düzenleme	Kardeş	40	106.95	22.23	78	.339	.735
	Bilsem’li	40	108.37	14.55			

$p > 0.05$ $p = .735$

Katılımcıların gruplarına göre bilişsel duygu düzenleme ölçek puanları karşılaştırıldığında kardeşlerin ($x = 106.95$) olduğu, BİLSEM’li öğrencilerin ($x = 108.37$) olduğu şeklindedir. Katılımcıların bilişsel duygu düzenleme ortalaması iki grup katılımcı grubuna göre farklılık göstermemektedir. Analiz sonucuna göre BDD strateji düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($t(78) = .339$, $p = .735$, $p > .05$).

Tablo 14.*BDD Puanlarının Grupların Cinsiyetine Göre U-Testi Sonucu*

<i>Gruplar</i>	<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	<i>Sıra Ort.</i>	<i>Sıra Top.</i>	<i>U</i>	<i>P</i>
Kardeş	K	21	22	462	168	.393
	E	19	18.84	358		
BİLSEM	K	15	22.80	342	153	.346
	E	25	19.12	478		

Mann-Whitney U Testi sonucunda, cinsiyete göre kardeşlerin BDD toplam puanları (U=168, p= .393) ve Bilsem'lilerin (U=153, p= .346) puanlarına bakıldığında her iki grupta da cinsiyete göre BDD toplam puanlarında istatistiksel anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>.05).

Tablo 15.

BDD ölçeği alt boyut puanlarının BİLSEM'li-Kardeş ve Tüm katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Mann Whitney U Testi sonucu

Ölçek alt boyutları	Grup	Yaş Aralığı	N	Sıra ortalaması	Sıra top.	U	P
Kendini suçlama	Bilsem	12-13	16	18.97	303.5	167.5	.503
		14-17	24	21.52	516.5		
	Kardeş	12-13	23	22.72	522.5	144.5	.165
		14-17	17	17.50	297.5		
	Tüm katılımcı	12-13	39	41.51	1619	760	.702
		14-17	41	39.54	1621		
Kabul etme	Bilsem	12-13	16	18.44	295	159	.374
		14-17	24	21.88	525		
	Kardeş	12-13	23	21.41	492.5	174.5	.570
		14-17	17	19.26	327.5		
	Tüm katılımcı	12-13	39	39.68	1547.5	767.5	.757
		14-17	41	41.28	1692.5		
Ruminasyon (Olumsuz düşünceye odaklanma)	Bilsem	12-13	16	21.53	344.5	175.5	.652
		14-17	24	19.81	475.5		
	Kardeş	12-13	23	20.70	476	191	.914
		14-17	17	20.24	344		
	Tüm katılımcı	12-13	39	41.29	1610.5	768.5	.764
		14-17	41	39.74	1629.5		
Olumlu yeniden odaklanma	Bilsem	12-13	16	20.59	329.5	190.5	.967
		14-17	24	20.44	490.5		
	Kardeş	12-13	23	23.07	530.5	136.5	.107
		14-17	17	17.03	289.5		
	Tüm katılımcı	12-13	39	43.22	1685.5	693.5	.305
		14-17	41	37.91	1554.5		
Plan yapmaya yeniden odaklanma	Bilsem	12-13	16	23.16	370.5	149.5	.244
		14-17	24	18.73	449.5		
	Kardeş	12-13	23	20.89	480.5	186.5	.808
		14-17	17	19.97	339.5		
	Tüm katılımcı	12-13	39	42.64	1663	716	.419
		14-17	41	38.46	1577		
Olumlu yeniden değerlendirilme	Bilsem	12-13	16	22.03	352.5	167.5	.503
		14-17	24	19.48	467.5		
	Kardeş	12-13	23	21.83	502	165	.416
		14-17	17	18.71	318		
	Tüm katılımcı	12-13	39	43.06	1679.5	699.5	.334
		14-17	41	38.06	1560.5		
Olayın değerini Azaltma	Bilsem	12-13	16	19.19	307	171	.576
		14-17	24	21.38	513		
	Kardeş	12-13	23	20.78	478	189	.871
		14-17	17	20.12	342		
	Tüm katılımcı	12-13	39	39.87	1555	775	.813
		14-17	41	41.10	1685		
Felaketleştirmede	Bilsem	12-13	16	19.69	315	179	.733
		14-17	24	21.04	505		
	Kardeş	12-13	23	22.98	528.5	138.5	.120
		14-17	17	17.15	291.5		
	Tüm katılımcı	12-13	39	43.04	1678.5	700.5	.338
		14-17	41	38.09	1561.5		
Diğerini Suçlama	Bilsem	12-13	16	18.72	299.5	163.5	.436
		14-17	24	21.69	520.5		
	Kardeş	12-13	23	19.59	450.5	174.5	.570
		14-17	17	21.74	369.5		
	Tüm katılımcı	12-13	39	38.27	1492.5	712.5	.399
		14-17	41	42.62	1747.5		

Katılımcıların yaş gruplarına göre BDD Ölçeği dokuz alt boyut puanları Mann Whitney U testi uygulanarak karşılaştırılmıştır. Tablo 15' de Bilsem'li grup, onun tanı almamış kardeş grubu ve tüm katılımcılar ayrı ayrı analiz edilmiş ve tek tabloda gösterilmiştir. Yaş grubu analiz öncesi iki kategoride toplanmıştır.

BDD ölçeği alt boyutlarından "kendini suçlama" alt boyut puanlarının sonuçlarına bakıldığında; Bilsem'lilerin 12-13 yaş grubunda N=16 kişi, 14-17 yaş grubunda N=24 kişi olduğu gözlenmiş, yaş grupları ile ölçek puanları arasında (U=167.5, $p = .503$) anlamlı bir fark olmadığı, Kardeşlerin 12-13 yaş (N=23 kişi) ve 14-17 yaş (N=17 kişi) grupları ile ölçek puanları karşılaştırıldığında; (U=144.5, $p = .165$) anlamlı bir fark olmadığı, Tüm katılımcıların 12-13 yaş (N=39 kişi), 14-17 yaş (N=41 kişi) grupları ile ölçek puanları karşılaştırıldığında; (U=760, $p = .702$), istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Bilsem'lilerin yaş grupları puanları (U=159, $p = .374$) ile BDD "Kabul etme" alt boyut puanları karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı, Kardeşlerin yaş grupları (U=174.5, $p = .570$) ile BDD "Kabul etme" alt boyut puanları karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı, Tüm katılımcıların yaş grupları ile (U=767.5, $p = .757$) BDD "Kabul etme" alt boyut puanı karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Bilsem'lilerin yaş grupları ile BDD "Ruminasyon- olumsuz düşünceye odaklanma" alt boyut puanları arasında (U=175.5, $p = .652$) anlamlı bir fark olmadığı,

Kardeşlerin yaş grupları ile BDD "Ruminasyon- olumsuz düşünceye odaklanma" alt boyut puanları (U=191, $p = .914$) karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı,

Tüm katılımcıların yaş grupları ile BDD "Ruminasyon- olumsuz düşünceye odaklanma" alt boyut puanları alt boyut puanları (U=768, $p = .764$) karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Bilsem'lilerin yaş grupları ile BDD "Olumlu yeniden odaklanma" alt boyut puanları ile puanları ($U=190.5$, $p= .967$) karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı,

Kardeşlerin yaş grupları ile BDD "Olumlu yeniden odaklanma" alt boyut puanları ($U=136.5$, $p= .107$) karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı,

Tüm katılımcıların yaş grupları ile BDD "Olumlu yeniden odaklanma" alt boyut puanları ($U=693.5$, $p= .305$) karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Bilsem'lilerin yaş grupları ile BDD "Plan yapmaya yeniden odaklanma" alt boyut puanları ($U=149.5$, $p= .244$) karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı,

Kardeşlerin yaş grupları ile BDD "Plan yapmaya yeniden odaklanma" alt boyut puanları karşılaştırıldığında ($U=186.5$, $p= .808$) anlamlı bir fark olmadığı,

Tüm katılımcıların yaş grupları ile BDD "Plan yapmaya yeniden odaklanma" alt boyut puanları ($U=716$, $p= .419$) karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Bilsem'lilerin yaş grupları ile BDD "Olumlu yeniden değerlendirme" alt boyut puanları ($U=167.5$, $p= .503$) karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı,

Kardeşlerin yaş grupları ile BDD "Olumlu yeniden değerlendirme" alt boyut puanları ($U=165$, $p= .416$) karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı,

Tüm katılımcıların yaş grupları ile BDD "Olumlu yeniden değerlendirme" alt boyut puanları ($U=699.5$, $p= .334$) karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Bilsem'lilerin yaş grupları puanları ile BDD "Olayın değerini azaltma" alt boyut puanları ($U=171$, $p= .576$) karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı,

Kardeşlerin yaş grupları ile BDD "Olayın değerini azaltma" alt boyut puanları ($U=189$, $p= .871$) karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı,

Tüm katılımcıların yaş grupları ile BDD "Olayın değerini azaltma" alt boyut puanları ile ($U=775$, $p= .813$) karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Bilsem'lilerin yaş grupları puanları ile BDD "Felaketleştirme" alt boyut puanları ($U=179$, $p= .733$) karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı,

Kardeşlerin yaş grupları ile BDD "Felaketleştirme" alt boyut puanları ($U=138.5$, $p= .120$) karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı,

Tüm katılımcıların yaş grupları ile BDD "Felaketleştirme" alt boyut puanları ($U=700.5$, $p= .338$) karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Bilsem'lilerin yaş grupları puanları ($U=163.5$, $p= .436$) ile BDD "Diğerini suçlama" alt boyut puanları karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı,

Kardeşlerin yaş grupları ile BDD "Diğerini suçlama" alt boyut puanları ($U=174.5$, $p= .570$) karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı,

Tüm katılımcıların yaş grupları ile BDD "Diğerini suçlama" alt boyut puanları ($U=712.5$, $p= .399$) karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Katılımcıların yaş grupları ile BDD alt ölçekleri arasında farklılaşma yoktur.

4.2.4 Öz yeterlilik Puanları ile İlgili Bulgular

Tablo 16.

Kardeş ve Bilsem'li Gruplara göre Öz-yeterlilik Ölçeği Toplam Puanının Karşılaştırılması-T test

	<i>Grup</i>	<i>N</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>P</i>
Öz yeterlilik Toplam	Kardeş	40	75.80	15.07	78	.406	.686
	Bilsem'li	40	77.07	12.95			

$p>0.05$ $p=.686$

Katılımcıların gruplarına göre Öz yeterlilik ölçek skorları karşılaştırıldığında kardeşlerin ($x= 75.80$) olduğu, BİLSEM'li öğrencilerin ($x= 77.07$) olduğu şeklindedir. Katılımcıların öz yeterlilik ortalaması iki grup katılımcı grubuna göre farklılık göstermemekte, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($t(78)=.406$, $p>.05$).

Tablo 17.

Öz-yeterlilik alt boyut puanlarının kardeşlerin cinsiyetine göre U-Testi sonucu

Alt boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	P
Akademik	K	21	20.07	421.50	190.50	.807
öz-yeterlilik	E	19	20.97	398.50		
Duygusal	K	21	18.79	394.50	163.50	.328
öz-yeterlilik	E	19	22.39	425.50		
Sosyal	K	21	19.29	405	174	.488
öz-yeterlilik	E	19	21.84	415		

Kardeşlerin cinsiyetlerine göre öz-yeterlilik ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanların Mann-Whitney U testi sonuçları tablo 17’de verilmiştir. Katılımcılardan kardeş olanların cinsiyeti ile akademik öz yeterlilik (U=190.50, $p > .05$), duygusal öz yeterlilik (U=163.50, $p > .05$) ve sosyal öz yeterlilik (U=174, $p > .05$) puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 18.

Öz yeterlilik Alt Boyut Puanlarının BİLSEM’lilerin Cinsiyetine Göre U-Testi Sonucu

Alt boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	P
Akademik öz yeterlilik	K	15	21.27	319	176	.747
	E	25	20.04	302.50		
Duygusal öz yeterlilik	K	15	20.17	302.50	182.5	.889
	E	25	20.70	517.50		
Sosyal öz yeterlilik	K	15	20.13	302	182	.877
	E	25	20.72	518		

BİLSEM'liilerin cinsiyetlerine göre öz yeterlilik ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanların Mann-Whitney U testi sonuçları tablo 18'de verilmiştir. BİLSEM'li katılımcıların cinsiyeti ile akademik öz yeterlilik ($U=176$, $p> .05$), duygusal öz yeterlilik ($U=182.50$, $p> .05$) ve sosyal öz yeterlilik ($U=182$, $p> .05$) puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 19.

Öz-yeterlilik Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Bilsemli – kardeşlerin ve Tüm Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Mann Whitney U Testi sonucu

Ölçek alt boyut	Grup	Yaş aralığı	N	Sıra ortalaması	Sıra top	U	P
Akademik Özyeterlilik	Bilsem	12-13	16	26.56	425	95	.007
		14-17	24	16.46	395		
	Kardeş	12-13	23	20.87	480	187	.829
		14-17	17	20.00	340		
	Tüm katılımcı	12-13	39	45.68	1781.5	597.5	.051
		14-17	41	35.57	1458.5		
Duygusal Özyeterlilik	Bilsem	12-13	16	21.56	345	191	.978
		14-17	24	19.79	475		
	Kardeş	12-13	23	20.61	474	193	.957
		14-17	17	20.35	346		
	Tüm katılımcı	12-13	39	40.56	1582	797	.981
		14-17	41	40.44	1658		
Sosyal Özyeterlilik	Bilsem	12-13	16	21.56	345	175	.637
		14-17	24	19.79	475		
	Kardeş	12-13	23	20.63	474.5	192.5	.935
		14-17	17	20.32			
	Tüm katılımcı	12-13	39	41.53	1619.5	759.5	.699
		14-17	41	39.52	1620.5		

Yapılan U testi sonucuna göre (Tablo 19);

Analiz sonuçları katılımcılardan kardeş olanların yaş grupları ile akademik öz yeterlilik puanı ($U=187$, $p= .829$, $p> .05$), yaş grupları ile duygusal öz-yeterlilik puanı ($U=193$, $p= .957$, $P> .05$) ve yaş grubu ile sosyal öz yeterlilik puanı

($U=192.5$, $p= .935$, $p>05$) arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığını göstermiştir.

BİLSEM’li katılımcıların yaş grupları ile akademik öz yeterlilik puanı anlamlı bir şekilde farklılaşma göstermektedir, ($U=95$, $p= .007$ $p< 05$) Gruplardan 12-13 yaş ($N=16$) ortalama puanı (26.56) 14-17 yaş grubu puanından daha yüksektir.

BİLSEM’li öğrencilerin yaş grupları ile duygusal öz yeterlilik puanı ($U=191$, $p=.978$ $p>.05$) ve yaş grubu ile sosyal öz yeterlilik ($U=175$, $p= .637$, $p>05$) puanı arasında anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir.

Tablo 19’ dan izlendiği üzere tüm katılımcıların yaş grupları ile akademik öz yeterlilik puanları ($U =597.5$, $p = .051$, $p > .05$) anlamlılığa çok yakın olarak gözlenmiş ancak farklılaşma göstermemiş, yaş grupları ile duygusal öz-yeterlilik puanları ($U= 797$, $p= .981$, $p>.05$) ve yaş grupları ile sosyal öz yeterlilik ($U=759.5$, $p= .699$, $p>05$) puanları arasında anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 20.

Öz-yeterlilik Alt Boyutları-Pozitif BDD-Negatif BDD ile BİLSEM'li-Kardeş ve Tüm Katılımcıların Sınıf Grubu Puanlarının Karşılaştırılması

Ölçek alt boyut	Grup	Sınıf grubu	N	Sıra ortalaması	Sıra toplam	U	P
Akademik öz yeterlilik	Bilsem	5-8	20	25.30	506	104	.009
		9-12	20	15.70	314		
	Kardeş	5-8	30	21.17	635	130	.531
		9-12	10	18.50	185		
	Tüm Katılımcı	5-8	50	44.97	2248.5	526.5	.026
Duygusal öz yeterlilik	Bilsem	5-8	20	19.35	387	177	.533
		9-12	20	21.65	433		
	Kardeş	5-8	30	20.43	613	148	.950
		9-12	10	20.70	207		
	Tüm Katılımcı	5-8	50	39.57	1978.5	703.5	.643
Sosyal öz yeterlilik	Bilsem	5-8	20	22.28	445.5	164.5	.335
		9-12	20	18.73	374.5		
	Kardeş	5-8	30	20.42	612.5	147.5	.938
		9-12	10	20.75	207.5		
	Tüm Katılımcı	5-8	50	41.70	2085	690	.550
Pozitif BDD	Bilsem	5-8	20	21.13	422.5	187.5	.735
		9-12	20	19.88	397.5		
	Kardeş	5-8	30	21.17	632	133	.595
		9-12	10	18.50	188		
	Tüm katılımcı	5-8	50	41.51	2075.5	699.5	.616
Negatif BDD	Bilsem	5-8	20	20.95	419	191	.807
		9-12	20	20.05	401		
	Kardeş	5-8	30	20.83	625	140	.754
		9-12	10	19.50	195		
	Tüm katılımcı	5-8	50	41.26	2063	712	.705
		9-12	30	39.23	1177		

Katılımcılardan kardeş olanların sınıf grupları (ortaokul-lise düzey) ile; akademik öz yeterlilik puanı ($U=130$, $p = .531$, $p > .05$), sınıf grubu ile duygusal öz-yeterlilik puanı ($U=148$, $p= .950$, $p> .05$) ve sınıf grubu ile sosyal öz yeterlilik ($U=147.5$, $p= .938$, $p>.05$) puanları arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir.

Tablo 20' de izlendiği üzere analiz sonuçları; BİLSEM'li katılımcıların sınıf düzeyine göre akademik öz yeterlilik puanlarının anlamlı bir şekilde

farklılaştığını göstermektedir ($U=104$, $p= .009$, $p<.05$). Grup sıra ortalaması en yüksek ($ort=25.30$) 5-8. sınıf grubundadır.

BİLSEM’li öğrenciler sınıf grupları ile duygusal öz yeterlilik ($U=177$, $p= .533$, $p>.05$) ve sosyal öz yeterlilik ($U=164.5$, $p= .335$, $p>.05$) puanları arasında anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir.

Tüm katılımcıların sınıf grupları ile akademik öz yeterlilik puanları ($U = 526.5$, $p = .026$, $p < .05$) istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdiği, yüksek ortalamanın 5-8. Sınıflarda ($ort=44.97$) olduğu görülmektedir.

Tüm katılımcıların sınıf grupları ile duygusal öz-yeterlilik puanları ($U=703.5$, $p= .643$, $p>.05$) ve sınıf grupları ile sosyal öz yeterlilik ($U=690$, $p= .550$, $p>.05$) puanları arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir.

Bilsem’ li - Kardeş ve tüm katılımcıların sınıf grupları ile Pozitif BDD puanları (sırasıyla $p= .735$, $p=.595$, $p=.616$, $p>.05$) ve sınıf grupları ile Negatif BDD ($p=.807$, $p=.754$, $p= .705$, $p>.05$) puanları arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir.

4.2.5 Katılımcı gruplarla ölçeklerin alt boyut puanlarının ilişki analizi

Araştırma sorularından 7. sorunun cevabına ilişkin analiz sonuçları Tablo 21’ de (Kaygı, bilişsel duygu düzenleme ve öz-yeterlilik ölçeklerinin alt boyut puanları ile BİLSEM’li grup arasında nasıl bir ilişki vardır?) verilmiştir.

8. sorunun (Kaygı, bilişsel duygu düzenleme ve öz-yeterlilik ölçeklerinin alt boyut puanları ile kardeşlerin oluşturduğu grup arasında nasıl bir ilişki vardır?) cevabına ilişkin analiz sonuçları Tablo 22’ de verilmiştir.

Tablo 21.

BİLSEM li Katılımcı Kaygı, Öz-yeterlilik ve BDD Ölçeği Toplam ve Alt boyut Puanları Arasındaki Korelasyon Analizi Dağılımı

BİLSEM	1	2	3	4	5	6	7
1 Pozitif BDD	1						
2 Negatif BDD	.114	1					
3 SOSYAL ÖZYETERLİLİK	.364*	-.353*	1				
4 DUYGUSAL ÖZYETERLİLİK	.232	-.343*	.532**	1			
5 AKADEMİK ÖZYETERLİLİK	.061	-.403**	.408**	.460**	1		
6 SÜREKLİ KAYGI	.124	.318*	-.308	-.321*	-.257	1	
7 DURUMLUK KAYGI	.061	.110	-.037	-.086	.249	.143	1

*p<0.05 **p<0.01

Tablo 21’de; BİLSEM’lilerin BDD Ölçeği adaptif (pozitif) ve adaptif olmayan (negatif) alt faktör puanları ve Öz-yeterlilik Ölçeği alt ölçek puanları ile Sürekli Kaygı ve Durumluk Kaygı Ölçeği puanları arasındaki korelasyon analizi sonuçları görülmektedir.

BİLSEM’li katılımcıların BDD Ölçeği “Pozitif BDD (Kabul etme, Olumlu yeniden odaklanma, Plan yapmaya yeniden odaklanma, Olumlu yeniden değerlendirme, Olayın değerini azaltma alt ölçek puanları toplamı)” alt faktör puanı ile Sosyal öz yeterlilik alt boyut ($r=0.36$, $p<0.01$) arasında pozitif yönde orta düzeyde,

BDD Ölçeği “Negatif BDD (Kendini suçlama, Ruminasyon-olumsuz düşünceye odaklanma, Felaketleştirme, Diğerini suçlama alt ölçek puanları toplamı)” alt faktörlerinden alınan puan ile Sosyal öz-yeterlilik puanı ($r= -.35$, $p<0.05$) ve Duygusal öz-yeterlilik puanı ($r=-.34$) arasında negatif yönde orta düzeyde korelasyon,

Negatif BDD ile Akademik öz-yeterlilik puanı ($r=-.40$) arasında negatif yönde yüksek korelasyon,

“Negatif BDD” ile “Sürekli Kaygı” ($r=0.31$) alt faktörleri arasında pozitif yönde orta düzey korelasyon görülmektedir.

Kaygı ölçeği “Sürekli Kaygı” ile “Duygusal Öz-yeterlilik” ($r=-.32$, $p<0.05$) puanları arasında negatif yönde orta düzeyde bir korelasyon olduğu görülmektedir.

Akademik öz-yeterlilik ile “Duygusal öz-yeterlilik” ($r=0.46$, $p<0.01$) ve “Sosyal öz-yeterlilik” ($r=.40$) alt faktörleri puanları arasında pozitif yönde yüksek korelasyon olduğu görülmektedir.

Tabloda görüldüğü üzere duygusal öz-yeterlilik alt boyut faktörü ile “Sosyal Öz yeterlilik” ($r=0.53$, $p<0.01$), alt faktörleri arasında pozitif yönde yüksek düzey korelasyon vardır.

Tablo 22.

Katılımcılardan Kardeş olanların Kaygı, Öz-yeterlilik ve BDD Ölçeği Alt boyut Puanları Arasındaki Korelasyon Analizi Dağılımı

KARDEŞ	1	2	3	4	5	6	7
1 Pozitif BDD	1						
2 Negatif BDD	.283	1					
3 SOSYAL ÖZYETERLİLİK	.480**	.001	1				
4 DUYGUSAL ÖZYETERLİLİK	.565**	-.060	.671**	1			
5 AKADEMİK ÖZYETERLİLİK	.463**	-.091	.514**	.648**	1		
6 SÜREKLİ KAYGI	.194	.289	-.209	-.238	-.122	1	
7 DURUMLUK KAYGI	.500**	.341*	.176	.192	.249	.456**	1

* $p<0.05$ ** $p<0.01$

Kardeş katılımcıların BDD ölçeği “Pozitif BDD” alt faktör puanı ile “sosyal öz yeterlilik” ($r=.48$, $p<0.01$) puanı, “Duygusal Öz-yeterlilik” ($r=.56$) puanı, “Akademik Öz-yeterlilik” ($r=.46$) puanı ve “Durumluk Kaygı” puanı ($r=0.50$, $p<0.01$) arasında pozitif yönde yüksek düzey korelasyon, Kaygı Ölçeği “Durumluk Kaygı” alt faktörü ile ölçeğin “Sürekli Kaygı” ($r=0.45$, $p<0.01$) puanı arasında pozitif yönde yüksek düzeyde bir korelasyon vardır. Akademik Öz yeterlilik alt boyut faktörü ile “Sosyal Öz-yeterlilik” ($r=0.51$, $p<0.01$), “Duygusal Öz-yeterlilik” ($r=0.64$, $p<0.01$) alt faktörleri arasında pozitif yönde yüksek düzeyde bir korelasyon olduğu görülmektedir.

“Negatif BDD” ($r=.34$, $p<0.01$) alt faktörleri ile “DK” puanı arasında pozitif yönde orta düzeyde bir korelasyon olduğu görülmüştür.

Yine tabloda görüldüğü üzere kardeşlerin “Duygusal Öz-yeterlilik” alt boyut faktörü ile; “Sosyal Özyeterlilik” ($r=0.67$, $p<0.01$), alt faktörleri arasında pozitif yönde yüksek düzeyde bir korelasyon vardır.

5. BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu çalışmada;

Üstün yetenek tanısı alarak BİLSEM’ lerde kayıtlı öğrenciler ile onların üstün yetenek tanısı almamış kardeşleri arasında kaygı, öz-yeterlilik ve bilişsel duygu durum düzenleme stratejileri ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiye ilişkin karşılaştırmalı sonuçlar incelenmiştir. Amacı doğrultusunda yapılan araştırma sonucu toplanan verilerden elde edilen bulgular ilgili bölümde sunulurken, literatür bağlamında yorumlanmış ve ileride yapılacak benzeri araştırmalara yararlı olabileceği düşünülen önerilerde bulunulmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri doksanlı yıllarda “üstün ve özel yetenek gösteren çocuklar”ı, kapasiteleriyle ilgili alanlarda (zihinsel, sanatsal, yaratıcılık, liderlik) ve ya özel akademik alanlarda yüksek performans gösterdiği ve tam kapasiteli olarak yeteneklerinin gelişimi için okulun sağlayamadığı hizmet ve etkinliklere ihtiyaç duyan çocuklar olarak tanımlanmıştır (Davaslıgil, 2004). Türkiye’de benzer amaç ile üstün yetenekli çocuklar BİLSEM’ lere 1. 2. ve 3. sınıflarda iken kayıt olabilmekte olup, daha sonraki sınıflarda kayıt alınmamaktadır. Araştırma örneklemimiz 5. sınıf ve üstü sınıfları içerdiğinden, BİLSEM öğrencisi olmayan kardeşlerin üstün yetenekli olmadığı varsayılmış, onlara ayrıca zeka testi yapılmamıştır.

Araştırmanın bulgularına bakıldığında görülmüştür ki; üstün yetenekli olanlar ile onların üstün yetenekli olmayan kardeşleri arasında kaygı düzeyi her iki grupta da yüksek düzeyde tespit edilmiş ancak “üstün yetenek tanısı almış olma” açısından kaygı düzeyi arasında herhangi bir farklılaşma yoktur. Üstün yetenekli çocuklarda kaygı sebepleri konulu çalışmada Mendaglio; genetik

unsur, çocuğun mizacı, erken ebeveyn olmak, ebeveynin çocuğu onaylamaması/eleştiri, ebeveynin anksiyetesini kaygı kaynakları olarak tespit etmiştir. Çocukların %12-20' sinde şiddetli anksiyete yaşandığı ve çocukların "Anne endişeliyim", "Baba korkuyorum" şeklinde ifade etmediklerini, makyaj ile genellikle farklı şekillerde korkularını ifade ettiğini söyler. Bazıları ağlar ya da saldırgan davranır, bazıları ise çekingen durur (Mendaglio, 2016). Özdengeyi bozmaya meyilli gerçek ya da algısal bir tehdit olan stres kaynağına verilen stres yanıtı sadece bedenin tehlide verdiği tepki değil, aynı zamanda tehdit karşısında kendi özdengeğini koruma çabasıdır (Mate, 2003). Buradan yola çıkarak analiz sonucunda her iki grup için de kaygının yüksek oluşunun temelinde bireyin kendi özdengeğini koruma çabası vardır, diyebiliriz. Kaygı nedenlerine bakılmamış bu çalışmanın daha sonra benzer konuda yapılacak çalışmalara ışık tutacağı görüşündeyim.

Üstün yeteneklilik açısından gruplar arası kaygı düzeyinde farklılaşma tespit edilmeyen bu çalışmanın bulguları ile Peterson'un (1977), kardeşlerden birinin üstün yetenekli olarak etiketlenmesinin diğer kardeş üzerinde olumsuz etkiye yol açtığını tespit eden çalışması ile Özbay'ın (2013) üstün yetenekli çocukların, normal gelişim gösteren akranlarına göre anksiyeteye daha eğilimli olduğunu gösteren araştırmaların bulguları tutarlılık göstermemiştir. Kanevsky'in (1993) araştırmasında, özel bilişsel becerilerin kardeş ilişkilerini olumsuz etkileyeceğini ileri sürmüştür (akt. Toprak, 2018).

Araştırma grupları arasında ("Kaygı Ölçeği"nde yaş grubu değişkeninde kardeşler lehine, medeni durumda her iki grup lehine, "Özyeterlilik Ölçeği" akademik öz yeterlilikte üstün yetenekli (BİLSEM'li) bireylerde anlamlı bir farklılığın dışında anlamlılık bulunmamıştır) kaygı durumları, öz yeterlilik ve bilişsel duygu düzenleme stratejileri arasında farklılaşma olmaması ile, aynı ebeveyne sahip çocukların demokratik aile yapısında yetiştiği ve ailenin her iki çocuğa eşit, tutarlı davranışlarının bir sonucu olabileceği ve de her iki kardeşin de kendilerini ayrı birer birey olarak görebilme yeteneğine sahip oldukları varsayımı ilişkilendirilebilir. Bandura'nın sosyal öğrenme kuramında da yer aldığı üzere, çocukların çoğunlukla ebeveynlerinden öğrendikleri sosyal ilişki biçimleri, uyum sağlama ve sorunlarla baş edebilme gibi belirli

sosyal davranışlar ve bunlarla bireyin diğerleriyle kurduğu ilişkilerde, anne ve babalarının tutumları önemlidir.

Bu çalışmada demografik özelliklerden cinsiyet değişkenine göre, katılımcıların kız ya da erkek olması ile kaygı puanları arasında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir. Kızların sürekli kaygı puanlarının erkeklere göre daha yüksek olduğunu bulan Gökçedağ (2001), araştırmasını İzmir il merkezinde, genel liselerin 1. sınıfta okuyan 205 öğrenciden oluşan örneklem üzerinde yapmıştır. Gökçedağ, cinsiyet ile kaygı düzeyi arasında ilişkinin olduğunu ortaya koyan çalışmalar (Kısa (1996), Girgin (1990), Akboy (1998)) ile kızların kaygı düzeyinin daha yüksek olduğunu gösteren bulgulara yer veren çalışmalara (Ök (1990), Özusta (1995)) yer vermiştir.

Demografik özelliklerden katılımcıların anne ve babalarının eğitim düzeyi, gelir düzeyi, sınıf düzeyleri ile kaygı puanları arasında anlamlı fark yoktur. Sürekli kaygı ile kardeşlerin puanları arasında anlamlılığa çok yaklaşılmış ancak gruplar arası farklılaşma görülmemiştir. Ebeveyni ayrı olanlarda sürekli kaygı düzeyi daha yüksek çıkmış ve aralarında farklılaşma bulunmuştur. Medeni durumu boşanmış ve ayrı yaşayanların çocuklarında sürekli kaygı ve Negatif BDD strateji puanlarının yüksek olduğunu tespit eden bu çalışmanın bulguları, Cebeci ve Ceylan (2009)'nın araştırmalarının bulgularında, ayrı yaşayan ebeveynlerin çocuklarında durumluk ve sürekli kaygı puan ortalaması, birlikte devam eden aileye sahip çocukların durumluk ve sürekli kaygı puan ortalamasından yüksek olduğu tespit edilmiş araştırmanın bulguları ile tutarlıdır. Üstün yetenekli olmanın, kendinden emin ve motive olmuş öğrencilerin görüntülerine dayanarak pozitif klişelerin baskın çıkmasına, öğrencilerin gelişimsel zorluklarla kolayca başa çıktıklarının varsayılmasına ve bunun da onların sosyal ve duygusal kaygılarının görülmesine engel olmuş olabilir (Peterson, 2009). Boşanmış ailelerin çocuklarında, sürekli kaygı puanının hem kardeş hem üstün yetenekli çocuklar ile arasında anlamlı farklılık olması, boşanmanın her iki kardeşi de olumsuz etkilediği ve bu yöndeki araştırmaları da destekler yönde olduğunu gösterdiği düşünülebilir.

Demografik özelliklerden yaş değişkeni ile kardeşlerin hem sürekli kaygı, hem de durumluk kaygı arasında anlamlı farklılaşma var ve sürekli kaygı

düzeyi “Kardeş” lerin 12-13 yaş grubunda daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Tüm katılımcılarda ise, durumluk kaygı 12-13 yaş grubunda 14-17 yaş grubundan yüksektir. Gökçedağ (2001), lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada, öğrencilerin yaşı ile sürekli kaygı ve diğer değişkenleri karşılaştırmış, yaş ile kaygı düzeyi arasında farklılaşma tespit etmemiştir. Bilişsel gelişim dönemlerinden olan soyut işlemler dönemi, 11-12 yaştan başlayarak yetişkinliğe değin uzanır (Piaget, 1963). Üstün yetenekli birey ile aynı evde yaşayan 12-13 yaş “kardeş” lerinde, hem sürekli kaygı hem durumluk kaygının kardeşlerde daha yüksek ve aralarındaki anlamlı farklılaşmanın, bilişsel gelişim dönem özellikleri ile ilgili olabileceği düşünülmüştür. Freud’ un kuramında da bahsettiği gerçek kaygı, bireyin çevresinin aşırı taleplerinin egonun baş edemeyişiyle oluşur. Ego tek başına da kaygıyı deneyimleyebilir.

BİLSEM’li 12-13 yaş grubu ile akademik öz yeterlilik puanları yüksek ve gruplar arasında fark vardır. Bilişsel, duygusal gelişim ile birlikte öz yeterlilik ve bilişsel duygu düzenlemenin kaygı durumuna etkisini belirlemek önemlidir. Çalışmada Dağlıoğlu (2010), ailedeki demokratik tutumun sosyal duygusal durumunun üstün yetenekli bireyin sağlıklı gelişimini sağladığını ve onu akademik başarıya yönelttiğini gösteren bulguları ile tutarlı görülmüştür. Bandura öz yeterliğin çok önemli bir unsur olduğunu öne sürer. Öz yeterlik algıları sübjektiftir ve farklı görev türlerine göre özeldir. Örneğin, farklı sosyal durumları idare edebilme yeteneği konusunda son derece kendine güvenli olan biri akademik zorlukları idare edebilmede oldukça zorluk çekebilir (İkiz, 2016). Bu çalışmada: Akademik öz yeterlilik ile Bilsem’lilerin 9-12. sınıf ve de 14-17 yaş grubunda puan ortalamaları düşük ve gruplar arasında farklılaşma tespit edilmiştir.

Literatür incelendiğinde doğrudan kaygı ve öz yeterlilik arasındaki ilişkiye dair çalışmalara rastlanmamıştır. Öz yeterlilik algısı önemli olup kaygı durumunu, bu durum ise iyi olma halini etkileyecektir. “Üstün yetenekli çocukların çoğunun, kendilerinden akademik ve diğer ortamlarda neredeyse imkansız beklentileri vardır bu da yüksek düzeyde kaygıya neden olur. En yaygın kaygılardan biri mükemmeliyetçiliktir (Wilson, 2018)”. Araştırmalara göre, “mükemmeliyetçilik üstün yetenekli öğrencileri başarısızlık korkusuyla felç

edebilir ve akademik öz yeterliklerini azaltabilir ve başarısızlıklarına neden olabilir” (Merriman, 2012). Üstün yetenek tanısı almış, 14-17 yaş ve 9-12. sınıf düzeyindeki BİLSEM öğrencilerinin akademik öz yeterlilik puan ortalamasının düşük ve istatistik sonucunda yaş grupları arasında tespit edilen anlamlılığın, bu grubun lise döneminde ve üniversite sınavına girecek olmaları ve onlardan çevrenin beklediği üstün başarıyla da ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Üstün yetenekli olmak, kişinin çevresinin, onun akademik başarısına yönelik algısında oluşan, hem kendilerinin hem çevrelerinin yüksek performans beklentisine ve takdir- onay görmesine etki edebilir. Bunun da sürekli kaygıya neden olduğu düşünülebilir. Palti (2012), araştırmasında üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin sınav öncesi ve sonrası kaygı durumlarında farklılık tespit etmiştir. Atasoy, 2012 yılında yaptığı araştırmasının sonucunda, üniversite giriş sınavına hazırlanan öğrencilerin durumluk kaygı düzeyleri, ortaöğretim kurumlarına giriş sınavına hazırlanan öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır (Atasoy, 2012). Palti ve Atasoy araştırmalarının bulguları ile, bu çalışmanın üniversite hazırlık dönemindeki öğrencilerde akademik öz- yeterliliğin düşük tespit edilen bulgularının tutarlı olduğu düşünülmüştür.

Çalışmanın ölçeklerinin ilişkisel boyutuna bakıldığında, *kardeşlerin* “Sürekli Kaygı” ile “Durumluk Kaygı” arasında, Pozitif Bilişsel Duygu Düzenlemeleri ile “Özyeterlilik Ölçeği” alt boyutlar ve “DK” arasında pozitif yönlü yüksek ilişki görülmüştür. “Negatif BDD” ile “Durumluk Kaygı” arasında pozitif yönlü orta düzey ilişki vardır. Kaygı ile pozitif ve negatif duygu düzenlemesinin ayrı ayrı incelenmesi, öz yeterlilik ile de olumlu ya da olumsuz yönünün incelenmesi yerinde olacaktır. Negatif duygu düzenleme ile kaygı arasında olumlu ilişkiyi yansıtan birçok araştırmalar ile bu çalışmanın bulguları tutarlıdır (akt; Yüksel, 2014).

Omran’ın (2011), Pozitif BDD stratejilerinin kaygı ile olumlu ilişkili olduğunu, Ataman ‘ın (2011), kaygı ile Negatif BDD ile pozitif yönde ilişki bulan çalışmaları ile tutarlıdır. BİLSEM’lilerde; “Negatif Bilişsel Duygu Düzenleme” puanları ile “Akademik Öz-yeterlilik” puanları arasında negatif yönlü yüksek ilişki, “Sürekli Kaygı” ile “Negatif BDD” puanları arasında orta düzey pozitif yönlü ilişki görülmüştür. “Üstün yetenekli çocuklar genellikle duygusal

olgunlukları ile zihinsel yeteneklerin gelişimi senkronize değildir. Bu, artan duygular ve artan hassasiyet yaratır.” (Hurley, 2019).

“Pozitif BDD” ile “Sosyal Öz yeterlilik” arasındaki ilişki BİLSEM grubunda pozitif yönlü orta düzey iken, kardeşlerin “Pozitif BDD” puanları ile “Sosyal-Akademik ve Duygusal Öz yeterlilik” puanlar arasında pozitif yüksek düzey ilişkili bulunmuştur. Öz yeterlilik ile pozitif ya da negatif duyguların ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. Bireyin iyi oluş halini her iki değişken de önemli oranda etkiler. Palancı ve arkadaşlarının (2012) sosyal öz yeterlilik , duygusal düzenlemenin ve iyi oluş haline etkisini incelediği çalışma ile bu çalışmanın bulguları tutarlıdır. Göktürk (2011) araştırmasında; Ergenlerin sosyal kaygı düzeyi ile özgüvenleri arasında negatif yönlü düşük anlamlı ilişki bulmuştur.

Maslow’un İhtiyaçlar Hiyerarşisi’nde ilk dört basamağa (fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, bir gruba ait olma, sevme-sevilme ihtiyacı) ilişkin ihtiyaçlarını yeterince giderebilmiş olanlar, en üstteki kendini gerçekleştirmeye ihtiyaç duyarlar. Kendini bir ölçüde gerçekleştirmiş insan, desteğini kendisinden alır, zamanını iyi kullanır, kendisinden hoşnut, olumlu ve olgun gözle bakar. Yaşamını kendince etkili ve huzurlu bir şekilde sürdürür (Dökmen, 2008).

6. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan analiz sonucunda değişkenlerin aralarında farklılaşma tespit edilen sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

Üstün yetenekli ve de onların tanı almamış kardeşlerinde Durumluk ve Sürekli Kaygı için ortalama puan, Öner ve Le Compte'un uygulamada buldukları sınırların dışında ve daha yüksek olduğu (Bilsem'liler DK Xort=45.22, SK Xort=46.10/ Kardeşler DK Xort=46.15, SK Xort=46.25) görülmüştür. Ancak aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir.

Demografik özellikler ile ölçeklerin alt boyut puanları arasında ilişkiye bakıldığında:

Yaş grubu değişkeni ile kardeş grubu ve de tüm katılımcıların "Durumluk Kaygı (DK)" ortalama puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur. En yüksek ortalama 12-13 yaş grubundadır. BİLSEM'li grupta ortalamalar birbirine yakın ve fark yoktur.

Kardeşlerin yaş grubu değişkeni ile "Sürekli Kaygı (SK)" ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

BİLSEM'li 12-13 yaş grubun "Akademik Öz-yeterlilik Ölçek" puan ortalamaları yüksek ve aralarındaki fark anlamlı bulunmuştur.

Medeni durum değişkeni ile, katılımcıların ebeveyni boşanmış olanlarda "Sürekli Kaygı" ortalama puanı yüksek ve gruplar arası puan anlamlı farklılaşmıştır.

Ebeveyni boşanmış olanlar ile Bilişsel Duygu Düzenleme "Negatif BDD" ölçek puan ortalaması yüksek ve gruplar arasında farklılaşma vardır.

BİLSEM' li grubun 5-8. sınıftakiler ortalama puanı ile Öz-yeterlilik ölçeğın akademik öz yeterliliğı ölçen alt boyutta yüksek ve aralarındaki fark anlamlı bulunmuştur, 9-12. sınıf BİLSEM' lilerin akademik öz yeterliliğı daha düşüktür. Tüm katılımcıların aynı sınıf grubunda puanlarının yüksek ve aralarındaki fark anlamlı olduğı tespit edilmiştir.

Demografik özelliklerden cinsiyet, ebeveyn eğitim düzeyi, gelir düzeyi ile ölçeklerin alt boyutları arasında farklılaşma olmayıp, yukarıda özetlenen bulgular dışında ölçeklerin alt boyut puanları ve gruplar arasında anlamlılık tespit edilmemiştir.

Kardeşlerin “sürekli kaygı” ile “durumluk kaygı” puanlar arasında ve “Pozitif Bilişsel Duygu Düzenleme” ile “ Duygusal Öz- yeterlilik” puanlar arasında pozitif yönde yüksek ilişki vardır. “Durumluk Kaygı” ile “Negatif BDD” puanı arasında pozitif orta düzey ilişki vardır.

Bilsem’lilerde; “Negatif Bilişsel Duygu Düzenleme” ile “Akademik Öz-yeterlilik” puanları arasında olumsuz yönde yüksek ilişki, “Sürekli Kaygı” ile “Duygusal Özyeterlilik” arasında negatif orta düzey ve “Negatif BDD” ile “SK” arasında orta düzey pozitif ilişki vardır.

Araştırmanın ilk hipotezi olan “kardeşler ile BİLSEM’liler arasında kaygı düzeyinin kardeşler lehine farklılaşacağı” yönündeydi. Bulgular sonucu gruplar arası anlamlılık bulunmamıştır. Her iki grupta da kaygı düzeyi ortalamanın üstünde yüksek bulunmuş ancak medeni durum ve yaş grubu değişkeni dışındaki değişkenler ile gruplar arasında beklenen anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ayrıca; bilişsel duygu düzenleme ve öz-yeterlilik ölçeklerinin toplam puanları ile BİLSEM ve kardeş grupları arasında anlamlı bir farklılığa ulaşılmamıştır.

6.1. Öneriler

Her iki grupta da “kaygı” durumunun yüksek olması ile ilişkili birçok faktör olabileceğı göz önüne alındığında ebeveynlerin ve eğitimcilerin, toplumun sağlıklı gelişimine katkısı olacak, yaşam doyum ve kalitesi yüksek bireylerin varlığına ihtiyacı düşünülerek bu konuda eğitim ile bilgilendirilmeleri önemli olacaktır. Bu konuda Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı nezdinde çalışmalar planlanması önemlidir.

Üstün yetenekli bireyin akademik öz yeterliliğın lise eğitim seviyesinde düşüş nedenlerini belirlemek amaçlı yapılacak farklı değişkenler eşliğindeki araştırmalara ihtiyaç vardır.

Ebeveynlerin boşanma durumlarındaki değişikliklerden tüm bireylerin olumsuz etkilenişlerini önleyici çalışmalar gerek aile danışmanları, gerek okul rehberlik servislerinde psikolojik danışmanlar tarafından aile ya da öğrenciler ile birlikte ele alınması, olası yüksek kaygı durumunu olumlu etkileyecektir. Üstün yetenekli bireylerin üstün yeteneklerini toplum yararına kullanmaları kadar, bu güç ve yetenek tanınmama ve uygun yönlendirme yapılmadığında toplum zararına da kullanabilmelerinin mümkün olduğunu Çağlar (2004) makalesinde belirttiği zamandan bu yana aksi araştırmalara rastlanmamıştır. Bu noktadan yol alarak üstün yetenekli bireylerin sağlıklı gelişimleri için, ailelerin tıpkı engelli çocuğa sahip olduklarındaki gibi enerjilerinin bu çocuğa doğru kayacağından velilere yönelik programlar MEB tarafından hazırlanması ve yaygınlaştırılması önemlidir.

Aynı durumda BİLSEM' de kayıtlı olmayıp normallerle birlikte sınıf içindeki eğitim sürecinde olan üstün yetenekli bireylere eğitim veren öğretmenlerin de; bu çocukların özelliklerinin dikkate alındığı destek ünitelerinin ZEP (Zenginleştirilmiş Eğitim Programı) lere eklenmesinin uygun olacaktır. Öğretmenlere yönelik sıradışı öğretim yöntemlerini kullanabilme, çeşitli ilgi alanlarına açıklık, espri yeteneği, adil ve tarafsız olma yeterliliklerini pekiştirecek eğitimlerin gerekliliği düşünülmüştür.

KAYNAKÇA

- Acar, T. (2019, Mart 30). *Öz yeterlilik kavramı üzerine*. [www.docplayer.biz.tr: https://docplayer.biz.tr/2094979-Oz-yeterlilik-self-efficacy-kavrami-uzerne-tulin-acar.html](https://docplayer.biz.tr/2094979-Oz-yeterlilik-self-efficacy-kavrami-uzerne-tulin-acar.html) adresinden alındı
- Akyunus-İnce, M. (2012). *Cognitive aspects of personality disorders: Influences of basic personality traits, cognitive emotion regulation, and interpersonal problems* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Altun, F. (2011). *Ergenlerin benlik algılarının yordayıcıları olarak: Akademik öz yeterlilik inancı ve akademik başarı*. KTÜ, Fatih Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Trabzon.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2014). *DSM-5 Ruhsal bozuklukların tanısı ve sayısal elkitabı (5.baskı)*. (E.Köroğlu, çev.) Ankara: HYB.
- Arkonaç, S. (1993). *Psikoloji zihin süreçleri bilimi*. İstanbul: Alfa.
- Arseven, A. (2016, Ocak). *Özyeterlilik: Bir kavram analizi*, Cumhuriyet Üniversitesi.Sivas. *Turkish Studies Akademik Dergi*.
- Ataman, E. (2011). *Stres veren yaşam olayları karşısında bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin depresyon ve kaygı düzeyini belirlemedeki rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Atasoy, S. (2012). *Farklı yaş gruplarının merkezi sınavlara hazırlanma sürecindeki durumluk kaygı düzeyleri ve gelecek zaman perspektiflerinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Gelişim Psikolojisi Bilim Dalı.
- Bedirhanbeyoğlu, H. (2018). *Çocukluk çağı travmaları, BDD stratejileri ve riskli davranışlar arasındaki ilişkiler*. Psikoloji ABD Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayın.
- Büyüköztürk, Ş. (2019). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı istatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum (25.basım)*. Ankara: Pagem.

- Büyüköztürk, Ş. (1997). Araştırmaya yönelik kaygı ölçeğinin geliştirilmesi. *Eğitim Yönetimi Dergisi* 3 (4), ss.453-454.
- Cebe, F. (2005). *Sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu yetiştirme yurtlarında barınan çocukların “benlik saygısı”, “depresyon”, “kaygı” skorlarının ailesi yanında kalan çocuklarla karşılaştırılması* . Yüksek Lisans Tez.İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü.
- Cebeci, T. (2009). *Tam aileye ve tek ebeveyne sahip ailelerden gelen 7-12 yaşları arasındaki çocukların bağlanma stilleri ve kaygı durumları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Klinik Psikoloji ABD.
- Ciğerci-Coşar, Z. (2006). *Üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerde benlik saygısı, başkalarının algılaması ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, SBF.
- Connolly, J. P. (2018). *Journal for the education of the gifted*. journal of advanced academics:
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0162353218763869>
 adresinden alındı. Erişim Tarihi: 04 Nisan 2019.
- Çağlar, D. (2004). Üstün zekalı çocukların özellikleri. M.R.Şahin & A.Kulaksızoğlu (1972) içinde, *1.Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi makaleler kitabı (23-25 Eylül 2004)*. İstanbul. Marmara Üniversitesi.
- Dağlıoğlu, H. (2010). Üstün yetenekli bir çocuğun ebeveyni olmak. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 18 (3), 850-855.
- Davaslıgil, Ü. ve Zeana, M. (2004). Üstün zekâlıların eğitimi projesi.
 Kulaksızoğlu A., Bilgili A. E Şirin M. R. içinde, *1. Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi, makaleler kitabı (SS.18)*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Daşçı, E. (2015). *Bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin ebeveyn kontrolü ile akran ilişkileri ve akran baskısı arasındaki ilişkideki aracılık rolünün incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık B.D.

- Dökmen, Ü. (2008). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati* (ss.121-125). İstanbul: Remzi.
- Dündar, Ş. O. (2017, OCAK). Genç yetişkinlerin bilişsel duygu düzenleme tarzlarının ilişkisel bağımlı benlik kurgusu ve cinsiyet açısından incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi • Journal of Educational Sciences*.
- Fennell, M. (2015). *Özgüveni Keşfedin*. (N. Azizler, çev.) İstanbul: Psikonet.
- Gökçedağ, S. (2001). *Lise öğrencilerinin okul başarısı ve kaygı düzeyi üzerinde anne - baba tutumlarının etkilerinin belirlenip karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, EPH Anabilim Dalı.
- Güçin, G. (2014). *Türkiye’de üstün yetenekliler ve üstün zekâlılar alanında yapılmış akademik çalışmaların çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü , Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı.
- Güneri, E. (2017). *Psikolojide kullanılan ölçekler* (ss. 69,70,71,150,152,153). içinde İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları.
- Güzel, H. (2017). Lise öğrencilerinin akademik öz yeterlik inanç düzeylerinin internet kullanım ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi/The Journal of International Education Science Yıl: 4, Sayı: 11, Haziran 2017, s. 225-245*.
- Hurley, K.(Nisan 2019). Everyday family.
<https://www.everydayfamily.com/blog/emotional-regulation-and-the-gifted-child/> adresinden alındı.
- İşgören, G. (2018). *Genç erişkinlerde bilişsel duygu düzenlemenin mükemmelliyetçilik ve depresyon üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Bilim Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü.
- Kahraman, S. Ü. (2013). Üstün yetenekli çocuklar ile kardeşleri arasındaki ilişki. *bildiri.akademikpersonel.kocaeli.edu.tr*.
- Karaca, R. (2015). *Kişiliğim ve ben*. İstanbul: Nobel Akademik.

- Kelly, C. (2016). Journal of Advanced Academics:
<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1932202X16656452>
 adresinden alındı. Erişim tarihi: 05 Nisan 2019
- Kierkegaard, S. (2017). *Kaygı Kavramı (T.Armaner,çev)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- Köroğlu, E. (2004). *Psikozoloji-tanımlayıcı klinik psikiyatri*. İstanbul:Hyb.
- Mate, G. (2003). *Vücudunuz hayır diyorsa- duygusal stresin bedelleri- orjinal adı:When The body says no.the cost of hidden stres (D. Orhun, çev)(6. baskı.2018)*. İstanbul: İletişim.
- Mendaglio, S. (2016). PHP/ Parenting for High Potential, Management of Anxiety Begins at Home. www.nagc.org. adresinden alındı
- Merriman, L. (2012). Developing Self-Efficacy in Gifted Students. Dominican University of California.CA.
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED531393.pdf>
- McCoach, D. (2003). Journal of Advanced Academics:
<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/001698620304700205>
 adresinden alındı. Erişim Tarihi: 05 Nisan 2019.
- Milli Eğitim Bakanlığı Mevzuat. (2018-2019). *Özel yetenekli birey tanılama klavuzu*. Ankara.
- Otrar, M. & O, Onat. (2010). Bilişsel duygu düzenleme ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (31) 123-143,.
- Öner, N ve Le Compte, A. (1985). *Durumluk ve sürekli kaygı envanteri el kitabı* (2.baskı). İstanbul:Boğaziçi Üniversitesi.
- Özbay, Y. (2013). *Üstün Yetenekli Çocuklar ve Aileleri*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı YD Yazılım. Erişim Tarihi: 30 Mart 2019
<https://ailetoplum.aile.gov.tr/uploads/pages/aile-egitim-yayinlari/ustunyeteneklicocuklar.pdf> adresinden alındı
- Özkan, S. (1993). *Psikiyatrik tıp:Konsültasyon ve liyezon psikiyatrisi*. İstanbul: Roche.

- Palti, C. (2012). *Üniversiteye hazırlanan lise son sınıf öğrencilerinde yükseköğretime geçiş sınavı öncesi ve sonrasında benlik saygısı, sınav kaygısı ve durumluk sürekli kaygı düzeyleri*. Yüksek Lisans Tez. İstanbul Üniversitesi.Psikoloji BD.
- Palancı, M., Özbay, Y., Kandemir, M., Çakır, O. (2012). Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının duygusal düzenleme, mizah, sosyal öz yeterlilik ve başa çıkma davranışları ile yordanması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10 (2). 325-345
- Parlatır, İ. (1998). *Türk Dil Kurumu sözlüğü* (1.Cilt). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Peterson, J.S. (2009) Gifted and talented individuals do not have unique social and emotional needs. (1977) www.journals.sagepub.com adresinden alındı.
- Renzulli, J. S. (1986). *Üçlü model*. Erişim Tarihi: 15 Mart 2019. <https://ustunzekalilar.org/tr/Makaleler/Icerik/134-Renzullinin-Uclu-Cember-Modeli>
- Salecl, R. (2004). *Kaygı üzerine orj.adı: On Anxiety (B.E.Aksoy çev)*. (2.Baskı-2014) İstanbul: Metis.
- Stossel, S. (2015). *Anksiyete çağım* (ss.12-18). İstanbul: Boyner.
- Sürücü, Ş. (2013). Üstün yeteneklilerin psikolojik belirtileri, stres kaynakları ve stres karşısındaki tepkileri / Psychological symptoms, stress resources and reactions to stress of gifted children. *Yüksek L.Tezi.Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı*.
- Şahin, M. P. (2017). Özgül öğrenme güçlüğü tanısı olan ve normal gelişim gösteren çocukların benlik kavramları, öz-yeterlilik inançları ve sosyal becerilerinin karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi*.
- Telef, B. B. & Karaca,R. (2012). Çocuklar için öz-yeterlilik ölçeği; Geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 169-187
- Telman, N. (1994). *Etkin öğrenme yöntemleri*. İstanbul: Epsilon.

- Toplu, E. (2013). *Üstün yetenekli ergenlerde görülen mükemmelliyetçi tutumlar ve problem çözme becerilerinin psikolojik iyilik haliyle ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. SBE, Psk. ABD.
- Toprak, F. (2018). *Zihinsel engelli ve üstün yetenekli çocuğa sahip ailelerin yaşam doyumları, yaşam kaliteleri ve sosyal destek algılarının karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Aile ve Tüketici Bilimleri Anabilim Dalı.
- Turhan, Ç. (2017). Anne babası boşanmış 9-12 yaşlarındaki çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin kaygı düzeyleri arasındaki ilişki. *Yüksek Lisans Tez. Haliç Üniversitesi, Klinik Psk. ABD*.
- Uçar, M. E. (2018). Öğretmenler ile lise ve üniversite öğrencilerindeki narsisizm kişilik özellikleri benlik saygısı ve duygu gereksinimi arasındaki ilişkiler. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(14), 92-136., 101.
- Weiten, Wayne.;Hammer, Yost, Elizabeth.;Dunn, Dana S. (2016). *Psikoloji ve çağdaş yaşam insan uyumu (E.İkiz,çev)* . Nobel.
- Winter, E. (2018). *Akıllı hissetmek:Duygularımız neden düşündüğümüzden daha rasyoneldir? (P. Onur, çev)*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Wilson, H.E. & Adelson, J.L. (2018). Parenting for High Potential. <https://eric.ed.gov>. adresinden alındı. Erişim Tarihi: 11 Nisan 2019.
- Yeşilyaprak, B. (2001, Kış). Duygusal zeka ve eğitim açısından doğurguları. *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*, (25), ss.139-1.pdf.
- Yıldırım, F. ve Baykara, H.B. (2012). Üstün yetenekli çocuklar ve ailelerinde duygusal ve davranışsal özellikler. *Tıpta Uzmanlık Tezi.İzmir: 9 Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi*.
- Yüksel, B. (2014). Kaygı belirtilerini açıklamada bağlanma, pozitif ve negatif duygu düzenleme ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkiyi bütünleyici model arayışı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). *Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı*.

Zulliger, H. (2014). *Çocuklarımızın korkuları "orj adı:Die Angst Unserer Kinder (1966)"*. İstanbul: Cem.

EKLER

Ek 1 : Katılımcı Bilgilendirme ve Aydınlatılmış Onam Formu

Sayın Veli,

Bu anket,

İzmir ilinde 2018-2019 yılında eğitim öğretime BİLSEM llerde devam eden öğrenciler ile onların 8-17 yaş grubu kardeşlerinde Bilişsel Duygu Düzenlemeleri, Öz-Yeterlik ve Kaygı durumları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesine dair bilgi edinmek için yapmakta olduğumuz araştırmanın bir parçasıdır. Buradan elde edilecek bilgiler gizlilik ve etik ilkeler doğrultusunda korunacaktır. Aşağıda bulunan anketi doldurarak, araştırmaya katılmayı kabul etmiş olacaksınız.

Bu araştırmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayalı olup, araştırmaya katılacak çocuklarınızın okul durumuna ilişkin etkisi olmayacaktır. Kimlik bilgileri araştırma ekibi dışında kimseyle paylaşılmayacak olup, elde edilen sonuç veriler, yalnızca ulusal/uluslararası akademik toplantılarda ve/veya yayınlarda sunulacaktır. İstedığınız zaman aşağıdaki bilgilerden bizimle iletişime geçerek araştırmadan çekilebilirsiniz. Böyle bir durumda sizden toplanan tüm veriler veri tabanından silinecektir. Katılımınız için teşekkürü borç biliriz.

Katılımcı ebeveyn ADI-SOYADI:

İMZA:

Okudum, Kabul ediyorum

Telefon:

İlknur DEMİRTAŞ

Klinik Psikoloji Y.L.

Yakın Doğu Üniversitesi

05350332233

idemirtas3@gmail.com

Yrd.Doç.Dr. Hande ÇELİKAY SÖYLER

Yakın Doğu Üniversitesi Psk. Bölümü

hande.celikay@neu.edu.tr

Ek 2: Kişisel Bilgi Formu

Aşağıdaki bilgiler sadece araştırma için etik kurallar çerçevesinde kullanılacaktır.

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

BİLSEM Öğrencisi

Kardeşi

1. Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek

1. Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek

2. Yaşınız:

2.Yaşınız:.....

3. Sınıfınız:

3.Sınıfınız:.....

4. Kardeş Sayınız (Siz de dahil):

5. Anne-Baba:

Birlikte () Boşanmış () Ayrı Yaşıyor () Üvey Anne () Üvey Baba ()

Anne: Sağ () Ölü () Baba: Sağ () Ölü ()

6. Anne-Babanın Eğitim Düzeyi:

Anne: Okur-Yazar değil ()

Baba: Okur-Yazar değil ()

İlkokul Mezunu ()

İlkokul Mezunu ()

Ortaokul Mezunu ()

Ortaokul Mezunu ()

Lise Mezunu ()

Lise Mezunu ()

Lisans Mezunu ()

Lisans Mezunu ()

Yüksek Lisans ve Üstü ()

Yüksek Lisans ve Üstü ()

7. Genel Olarak Ailenin Ekonomik Durumu:

Asgari ücret ()

2000-3000 ()

3001-4000 ()

4001-5000 ()

5001 ve üstü ()

Ek 3: Ölçekler

STAI FORM TX – I

İsim:.....

Cinsiyet:.....

Yaş:..... Meslek:..... Tarih:...../...../.....

YÖNERGE: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da o anda nasıl hissettiğinizi ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını işaretlemek suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarfetmeksizin **anında** nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

		Hiç	BİRAZ	ÇOK	TAMAMIYLA
1.	Şu anda sakinim	(1)	(2)	(3)	(4)
2.	Kendimi emniyette hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
3	Su anda sinirlerim gergin	(1)	(2)	(3)	(4)
4	Pişmanlık duygusu içindeyim	(1)	(2)	(3)	(4)
5.	Şu anda huzur içindeyim	(1)	(2)	(3)	(4)

STAI FORM TX – 2

İsim:.....

Cinsiyet:.....

Yaş:..... Meslek:..... Tarih:...../...../.....

YÖNERGE: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da o anda nasıl hissettiğinizi ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını işaretlemek suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarfetmeksizin **anında** nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

		Hemen hemen hiçbir zaman	Bazen	Çok zaman	Hemen her zaman
21	Genellikle keyfim yerindedir	(1)	(2)	(3)	(4)
22	Genellikle çabuk yorulurum	(1)	(2)	(3)	(4)
23	Genellikle kolay ağlarım	(1)	(2)	(3)	(4)
24	Başkaları kadar mutlu olmak isterim	(1)	(2)	(3)	(4)
25	Çabuk karar veremediğim için fırsatları kaçıırırım	(1)	(2)	(3)	(4)

Ek 4: Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği

OLAYLARLA NASIL BAŞA ÇIKARSINIZ? Herkes zaman zaman tatlı acı olaylarla karşılaşmakta ve kendine özgü tepkiler vermektedir. Aşağıdaki sorular, olumsuz durumlarla karşılaştığınızda genelde neler düşündüğünüzü belirlemeyi amaçlamaktadır.	Hemen Hemen Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sık Sık	Hemen Hemen Her Zaman
1. Genelde kendimi suçlu hissederim.	1	2	3	4	5
3. Yaşadıklarım hakkında neler hissettiğimi sık sık düşünürüm.	1	2	3	4	5
26. Başıma gelenlerin, bir kişinin başına gelebilecek en kötü şeyler olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4	5

EK 5: Çocuklar İçin Öz-yeterlik Ölçeği

Sevgili öğrenciler, aşağıdaki soruları dikkatlice okuyup, sizin duygu ve düşüncelerinizi yansıtan her soru için sadece bir cevabı işaretleyiniz. Aşağıdaki sorulara cevabınız “Hiç” ise 1’i, “Biraz” ise 2’yi “Oldukça iyi” ise 3’ü, “İyi” ise 4’ü “Çok iyi” ise 5’i işaretleyiniz. Teşekkürler.

		Hiç	Biraz	Oldukça iyi	İyi	Çok iyi
1.	Sınıf arkadaşlarınız sizinle aynı görüşte olmadığı zaman kendi görüşlerinizi ne kadar iyi ifade edebilirsiniz?	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Yapılacak başka ilgi çekici şeyler olduğunda dersinizi ne kadar iyi çalışabiliyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
7.	Tanımadığınız bir kişi ile sohbet etme konusunda ne kadar iyisiniz?	☐	☐	☐	☐	☐
21.	Olması muhtemel şeyler için endişe etmeme konusunda ne kadar başarılısınız?	☐	☐	☐	☐	☐

EK 6: Araştırma İzni

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 12018877-604.01.01-E.23102387 30/11/2018

Konu : İlknur DEMİRTAŞ'ın Araştırma İzni

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 22/08/2017 tarihli ve 355862610.06-E.12607291 sayılı yazısı (Genelge 2017/25)
b) İlknur DEMİRTAŞ'ın 22/11/2018 tarihli dilekçesi.

Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uygulamalı Klinik Psikolojisi programı yüksek lisans öğrencisi İlknur DEMİRTAŞ'ın "Üstün Yetenekli Çocuklar ve Kardeşlerinde Öz Yeterlilik-BBD ve Kaygının Araştırılması" konulu tez çalışması için kullanacağı ölçekleri, Müdürlüğümüz Çiğli Karşıyaka Aydoğan Yağcı Bilim Sanat ve Eğitim Merkezi, Konak Şehit Halisdemir Bilim Sanat Merkezinde uygulama isteği ilgi (b) dilekçe ile belirtilmektedir.

Söz konusu ölçeklerin uygulanmasının, yukarıda adı geçen okulda 2018-2019 Eğitim öğretim yılında eğitim öğretimi aksatmayacak ve eğitim kurumu yöneticilerinin uygun gördüğü şekilde yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Harun YAZAR
 Milli Eğitim Müdür V.

Ek: 1- Araştırma Değerlendirme Formu

2- Anket Formları

OLUR
 30/11/2018
 Ahmet Ali BARIŞ
 Vali a.
 Vali Yardımcısı

Fevzi Paşa Mh. 452 Sk.No:15 Strateji Geliştirme Hizmetleri 1 Bölümü Konak/İZMİR Ayrıntılı bilgi için: N.GÜR
 Elektronik Ağ: izmir.meb.gov.tr Tel: (0 232) 2803631 e-posta: strateji35_1@meb.gov.tr

ÖZGEÇMİŞ

1974 yılında Konya-Ereğli doğumlu İlknur Demirtaş, İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden 1995 yılında mezun olmuştur. Aile terapisi ve çeşitli terapi eğitimlerinin yanısıra zeka ve kişilik test eğitimleri almıştır. Halen MEB'na bağlı İzmir - Çiğli Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nde psikolojik danışman olarak görev yapmaktadır.

İNTİHAL RAPORU

ilknur

ORJİNALLİK RAPORU

% 15	% 15	% 6	%
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikarsiv.ankara.edu.tr	%1
	İnternet Kaynağı	
2	toad.halileksi.net	%1
	İnternet Kaynağı	
3	acikerisim.isikun.edu.tr:8080	%1
	İnternet Kaynağı	
4	www.eab.org.tr	%1
	İnternet Kaynağı	
5	aep.gov.tr	%1
	İnternet Kaynağı	
6	acikerisim.deu.edu.tr	%1
	İnternet Kaynağı	
7	www.sporbilim.com	%1
	İnternet Kaynağı	
8	www.erpacongress.com	%1
	İnternet Kaynağı	
9	dergipark.ulakbim.gov.tr	<%1
	İnternet Kaynağı	

10	dergipark.gov.tr	<%1
	İnternet Kaynağı	
11	mebk12.meb.gov.tr	<%1
	İnternet Kaynağı	

ETİK KURUL RAPORU**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU**

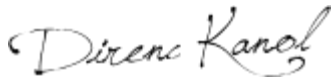
10.12.2018

Sayın İlknur Demirtaş

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na yapmış olduğunuz YDÜ/SB/2018/304 proje numaralı ve **“Üstün Yetenekli Çocuklar Ve Kardeşlerinde Öz Yeterlik, Bilişsel Duygu Düzenleme Ve Kaygının Karşılaştırılması”** başlıklı proje önerisi kurulumuzca değerlendirilmiş olup, etik olarak uygun bulunmuştur. Bu yazı ile birlikte, başvuru formunuzda belirttiğiniz bilgilerin dışına çıkmamak suretiyle araştırmaya başlayabilirsiniz.

Doçent Doktor Direnç Kanol

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Raportörü

Not: Eğer bir kuruma resmi bir kabul yazısı sunmak istiyorsanız, Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na bu yazı ile başvurup, kurulun başkanının imzasını taşıyan resmi bir yazı temin edebilirsiniz.